

Вітаємо!
Переможець міського конкурсу «Вихователь року –2015»

*Степанюк Наталія Вікторівна,
вихователь дошкільного навчального закладу №1*

В номері:

<i>С.І. Вдовиченко «Формування полікультурної компетентної особистості школяра засобами польської мови». Сторінка методиста</i>	<i>2</i>
<i>Л.В. Бондарчук «Особливості виховання дітей раннього віку в дошкільному закладі». Сторінка методиста</i>	<i>8</i>
<i>Г. М. Романова «Фізичні та хімічні явища. Хімічні реакції та явища, що їх супроводжують». Панорама творчих уроків.....</i>	<i>16</i>
<i>М.Н. Денисюк «Волейбол. Розвиток фізичних якостей при формуванні навичок верхньої та нижньої передач». Панорама творчих уроків</i>	<i>20</i>
<i>Л.А. Олійник «Морем словників». Панорама творчих уроків.....</i>	<i>26</i>
<i>Н.Ф. Левчук «Соціалізація молодших школярів як одна із вимог нового Державного стандарту початкової школи». З досвіду роботи</i>	<i>33</i>
<i>В.В. Янович «Виготовлення ляльки-тильди «Равлик»». Майстер-клас.....</i>	<i>39</i>
<i>Л.І. Липова «Не згасне пам'яті свіча». Виховна робота</i>	<i>42</i>

Формування полікультурної компетентної особистості школяра засобами польської мови

*Вдовиченко Софія Іванівна,
методист з навчальних дисциплін міського методичного
кабінету Департаменту освіти ВМР*

Майже кожна людина - поліетнічна, оскільки більшість із нас не знає детальної історії своєї родини далі як у третьому-четвертому поколінні. Трактування суспільства як поліетнічного виходить з уявлення про те, що сучасні люди більше не належать до однієї етнічної групи, а є членами декількох спільностей, носіями декількох культур. Шляхом грамотного вибудовування міжнаціональних стосунків можливо уникнути міжнаціональних конфліктів серед населення. А основою всього має стати поліетнічне виховання учнів, розвиток гармонійних, природно-позитивних, осмислено-гуманних стосунків без огляду на етнос.

Україна як полінаціональна, поліконфесійна, полімовна, полікультурна держава забезпечує поліетнічний характер українського суспільства на основі проголошення рівноправного співіснування людей незалежно від їх раси, мови, релігійних та інших переконань; створення умов для вільного розвитку національно-культурного життя української нації в цілому та всіх етнічних спільнот, які проживають в Україні; підтримання атмосфери взаєморозуміння та взаємоповаги між представниками різних національностей; спрямування педагогічних зусиль на виховання у юного покоління патріотизму, толерантного, шанобливого ставлення до культур різних етнospільнот, формування культури міжетнічного та міжособистісного спілкування; запобігання та протидії міжетнічній ворожнечі. Зазначені пріоритети українського демократичного поліетнічного суспільства є визначальними в полікультурній освіті.

Полікультурна освіта має глибокі корені. Її засновник Я.А. Коменський вважав необхідним підготувати дитину до життя у багатонаціональному суспільстві. Ж.Ж. Руссо писав, що потрібно виховувати у дітей повагу до різних людей, а І.Г. Песталотці висловлював думку про те, що необхідно виховувати всіх дітей, як одну сім'ю, не звертаючи уваги на їх національність.

Українськими науковцями В.Кузьменком і Л.Гончаренко проаналізовані причини, що обумовлюють необхідність полікультурної освіти, серед яких:

- зростання етнічної і расової свідомості людей;
- міграційні процеси, що значно підсилюють міжкультурні контакти;
- глобалізація світу, що змінює не тільки економіку, політику, але впливає і на картину міжкультурних зв'язків;
- розширення міжнародної співпраці, що вимагає діалогу між націями та їх культурами;
- удосконалення інформаційної сфери і комунікаційних систем, які дозволяють народам зближуватися, стерти територіальні, мовні, релігійні, культурні бар'єри;
- прагнення окремих осіб і цілих народностей придбати свою етнічну ідентичність.

На сучасному етапі розуміння полікультурної картини світу, виховання принципів толерантності закладаються системою освіти, заснованої на постулатах відкритого суспільства. Головними цінностями освіти є виховання юного покоління у дусі толерантності, прищеплення йому культури миру, свідомості того, що прагнення до етнічної ідентичності має розглядатися як джерело загального духовного багатства, а не загрози національним цінностям та існуванню окремих народів. Серед численних проблем, які ставить перед нами майбутнє, освіта є необхідною умовою для того, щоб дати людству можливість просуватися вперед до миру, свободи і соціальної справедливості.

Ідеї полікультурності закладені у низці нормативно-законодавчих документів системи освіти України:

- Законі України про освіту;
- Національній доктрині розвитку освіти;
- Законі про дошкільну освіту;
- Базовому компоненті дошкільної освіти;
- Законі про загальну середню освіту;
- Державному стандарті базової й повної середньої освіти;
- Законі про позашкільну освіту;
- Законі про вищу освіту;
- Концепції гуманітарної освіти України та інших.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу.

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді декларує: національне виховання стосується як українців, так і представників інших народів, що проживають в Україні. Принцип етнізації виховного процесу передбачає надання широких можливостей представникам усіх етносів для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування власної національної гідності.

У світовій практиці існують різні моделі полікультурної шкільної освіти, в яких враховані вимоги до змісту й організації навчально-виховного процесу в умовах полікультурності. Найвідомішими є:

 дидактична (ґрунтується на припущенні про те, що розуміння культури приходить із знаннями історії, традицій і звичаїв, необхідними для ефективної взаємодії з її представниками);

 експериментальна (її основа – переконання, що найбільше знань люди беруть із власного досвіду, наприклад, з особливого роду активності і рольових ігор-симуляцій, які створюються для того, щоб виявити проблемні ситуації при підготовці або в процесі міжкультурної взаємодії);

 культурно-специфічна (дозволяє учням зрозуміти принципи взаємодії з представниками конкретної культури);

 загальнокультурна (приводить до усвідомлення того, що існують психологічні явища (негативні стереотипи, упередження і т.п.), які заважають гармонійним міжетнічним відносинам);

 когнітивна (робить акцент на отриманні учнями інформації про культури і міжкультурні відмінності);

✚ емоційна (орієнтована на трансформацію установок, пов'язаних з міжкультурною взаємодією, відчуттями людей у ставленні до інших);

✚ поведінкова (покликана формувати вміння і навички, що підвищують ефективність спілкування).

У рекомендаціях до Концепції полікультурної освіти в Україні визначені її основні цілі:

✚ забезпечення законних прав та задоволення освітніх і культурних потреб національних (етнічних), мовних, культурних меншин;

✚ формування у молодих громадян України всіх національностей повноцінних уявлень про етнічне й мовно-культурне різноманіття сучасного українського суспільства та внесок різних етнічних груп та народів-сусідів у нашу історію й культуру;

✚ виховання у представників усіх національностей взаємного розуміння, поваги й толерантності, здатності до міжетнічного й міжкультурного діалогу, віри в необхідність мирного розв'язання конфліктів та проблем;

✚ подолання комплексів культурної меншовартості, другорядності власних культур стосовно інших.

Для досягнення цілей варто вирішити ряд пріоритетних завдань, серед яких – формування полікультурної компетентної особистості кожного школяра, що передбачає позитивне ставлення до представників різних етнокультурних груп; уміння взаємодіяти з партнерами з інших культур; усвідомлення взаємовпливу і взаємозбагачення культур у сучасному світі, розвиток інтеграційних процесів.

Умовами формування полікультурної компетенції можуть бути випадкові, стихійні впливи соціального оточення, а також цілеспрямовані, заздалегідь продумані освітньо-виховні впливи.

До групи стихійних соціальних умов відносимо: соціально-побутове середовище, що включає оточення, в якому перебуває молода людина (друзі, знайомі, навчальний заклад, релігійні групи, дворові компанії, гуртки, спортивні секції); тип поселення (місто чи село); засоби інформації (телебачення, інформаційно-комп'ютерні системи); ідеологія, установки, звичаї, традиції і закони культури, в якій живе людина.

Проте об'єктивні умови не виключають суб'єктивних факторів, насамперед, спеціально організованого навчально-виховного процесу, що має здійснюватися у навчальному закладі на науковій основі з використанням найновіших досягнень вітчизняної і прогресивної зарубіжної педагогічної думки. У цьому контексті набувають актуальності нові методики та технології, які допоможуть привчити молодих людей до самоконтролю при входженні в культурні комунікації. Таким чином, формування смаків, загальної культури молоді дасть змогу істотно впливати на свідомий вибір літератури, телепередач, Інтернет-сайтів, продуктів культурного обміну. Тобто у процесі навчання важливо цілеспрямовано впливати на умови формування полікультурної компетенції. Саме полікультурна освіта, реалізована у процесі вивчення польської мови, може стати запорукою формування полікультурної компетенції школярів.

Полікультурна компетенція включає такі компоненти: соціокультурний, комунікативно-прагматичний та функціональний, які, власне, і складають зміст полікультурної компетенції.

Соціокультурний компонент розглядається за такими напрямками:

- ✚ засоби соціокомунікації (мова, мова жестів, письмова комунікація);
- ✚ національна ментальність (загальні характеристики, ситуативні характеристики, культурне самовизначення);
- ✚ національне надбання (наука, мистецтво, історія, релігія, туристичні визначні місця).

Комунікативно-прагматичний компонент включає здатність:

- ✚ знаходити відповідний стиль, тон спілкування у різноманітних ситуаціях;
- ✚ використовувати знання, уміння та навички вербальних та невербальних засобів для налагодження та підтримки необхідних контактів з іншими людьми.

Функціональний компонент полікультурної компетенції включає особистісні характеристики, необхідні для міжкультурного спілкування на основі толерантності та взаєморозуміння в процесі спілкування.

Ознаки полікультурної компетенції:

- ✚ усвідомлення своєї культури в загальнокультурній спадщині, її місця в ній, повага до рідної культури, держави;
- ✚ розуміння того, що світ постійно змінюється;
- ✚ розуміння проблем, що стоять перед цивілізацією та їх наслідків;
- ✚ здатність толерантно сприймати інші культури, знаходити спільне й відмінне між ними та власною культурою;
- ✚ єдність у розумінні загальнолюдських цінностей;
- ✚ сформоване системне та планетарне мислення;
- ✚ готовність до участі в розв'язанні проблем своєї країни та всього світу.

Полікультурна компетенція передбачає сформованість полікультурних якостей, а саме: соціокультурної спостережливості; культурної неупередженості; готовності до спілкування в іншомовному оточенні; мовного та соціокультурного такту тощо.

Захід до Дня Незалежності Польщі.

«НВК:ЗШ І – III ступенів –
гімназія №23 ВМР» . Учитель
З.Обозна

Для успішного спілкування з

представниками інших культур необхідно володіти іноземними мовами, знаннями історії, традицій, звичаїв, правил етикету, моделями вербальної та невербальної комунікативної поведінки інших народів, що допомагає встановлювати й зберігати позитивні стосунки з представниками інших культур.

Формування полікультурної компетентної особистості кожного школяра в закладах освіти міста Вінниці, у яких вивчається польська мова, здійснюється через виховання й навчання шляхом використання засобів польської мови.

Подорож по літературі з Яном Бжехвою. «НВК:ЗШ I – III ступенів - гімназія №23 ВМР». Учитель **З.Обозна**

Полікультурне виховання учнів фокусується на декількох педагогічних принципах:

- виховання людської гідності і високих моральних якостей;
- виховання толерантного ставлення до представників різних рас, релігій, етносів;
- виховання готовності до взаємної співпраці;
- вироблення навичок міжкультурної компетенції.

Результатами полікультурного виховання є:

- розуміння і повага до інших народів, культур, цивілізацій, життєвих цінностей, включаючи культуру побуту;
- усвідомлення необхідності взаєморозуміння між людьми і народами;
- здатність спілкуватися;
- усвідомлення не лише прав, але й обов'язків щодо інших соціальних і національних груп;
- розуміння необхідності активної міжнаціональної солідарності й співпраці;
- знання особливостей різних культур з метою досягнення взаємодії і взаємообміну;
- готовність брати участь у вирішенні проблем іншого співтовариства і етносу.

Літературна подорож з Яном Бжехвою. «НВК:ЗШ I – II ступенів - ліцей №7 ВМР». Учитель **О.Гуменюк**

З метою створення сприятливих умов для самореалізації й мовного самовизначення кожного учня, для виявлення і підтримки обдарованих дітей, розвитку їх інтересів до поглибленого вивчення шкільних дисциплін,

підвищення мовленнєвої грамотності у володінні польською мовою, формування полікультурної особистості в умовах євроінтеграції

Захід до дня Святого Миколая. «НВК:ЗШ I – II ступенів - ліцей №7 ВМР».
Учителі О.Гуменюк, В.Гузовська

України у світовий освітній простір, створення належних умов для етнічного, культурного, мовного та релігійного самовизначення національностей, які проживають у м. Вінниці, враховуючи важливість міжкультурного діалогу і багатомовності, учителями польської мови закладів освіти м. Вінниці в I семестрі 2015-2016 навчального року забезпечено участь учнів у ряді заходів, а саме:

№ з/п	Назва заходу	Учасники
1.	Конкурс читців польської поезії, присвячений творчості польського письменника Яна Бжехви	№№1, 2, 4, 7, 8, 12, 18, 22, 23, 27, 35, ЦРіП «Полонія» (учні закладу №32, ВТЛ) та ВМГО «Конфедерація поляків Поділля» (учні закладів ФМГ №17, № 3).
2.	Всеукраїнська учнівська олімпіада з польської мови	№№7, 8, 9, 12, 13, 23, 27, ВТЛ, ВМГО «Конфедерація поляків Поділля», Центр іноземних мов «ASAP»
3.	Педагогічний міст «Вільна процвітаюча Польща: вчора, сьогодні, завтра»	№№7,12,23
4.	Подорож по літературі з Яном Бжехвою	№7, 23
5.	Захід до Дня Незалежності Польщі	№23
6.	Захід до дня Святого Миколая	№7

Педагогічний міст «Вільна процвітаюча Польща: вчора, сьогодні, завтра».

НВК:ЗШ I – II ступенів - ліцей №7 ВМР (учителі О.Гуменюк, В.Гузовська), ЗШ I-III ст. №12 (учитель Ю.Бовровська), НВК:ЗШ I – III ступенів - гімназія №23 ВМР. (учитель З.Обозна)

Засвоєння елементів інших мов і культур сприяє інтеграційним процесам і посилює

самосвідомість школярів. Проте ретельне вивчення і збереження звичаїв і традицій свого народу має прикладне значення, оскільки сприяє розвитку спадкоємності поколінь, зміцненню сім'ї, шанобливому ставленню до своєї й інших культур.

II (міський) етап конкурсу читців польської поезії, присвячений творчості польського письменника Яна Бжехви. НВК:ЗШ I – II ступенів - ліцей №7 ВМР

Особливості виховання дітей раннього віку в дошкільному закладі

*Бондарчук Лариса Василівна,
методист з дошкільного навчання методичного кабінету
Департаменту освіти Вінницької міської ради*

Ранній вік відзначається особливостями, які дають змогу вважати цей період в житті дитини не тільки своєрідним, а й неповторним, і свідченням тому – суттєві надбання, які за своєю значущістю не мають рівних у подальші періоди життя. «Чого не зможе набути дитина в ранньому дитинстві, залишається недоліком надовго у наступних періодах, а інколи на все життя», - писав один із фундаторів раннього дитинства М.Щелованов.

У ранньому віці самосвідомість дитини розвивається за рахунок розширення можливостей малюка щодо освоєння фізичного простору: дитина самостійно бігає, стрибає, лазить, розвитку пізнавальних психічних процесів, перш за все, сприймання, що сприяє кращому розумінню світу та самої себе, а також збагачення емоційної сфери. Більш-менш чітко оформлюється «Я-образ» дитини: вона впізнає себе в дзеркалі та на світлинах, знає, хто вона: дівчинка чи хлопчик, що вона — хороша (і тільки хороша), велика і може багато чого. Активне «Я» дитини виявляється у її прагненні зробити свій вибір, заявити протест, наполягати, відмовлятися, ображатися тощо. Важливим новоутворенням раннього дитинства є так звана «гордість за власні досягнення», що можна вважати прообразом самоповаги або першою сходинкою до неї.

Гордість дитини виявляється у прагненні заслужити визнання і схвалення від дорослого, намаганні відповідати його очікуванням, бажанні досягти позитивних результатів у діяльності та спілкуванні. Діти стають надзвичайно чутливими до визнання їхніх досягнень дорослими, а негативне чи байдуже ставлення останніх викликає у дитини переживання і спонукає з подвоєною енергією вимагати уваги та позитивної оцінки.

У віці двох-трьох років відбуваються важливі зрушення у розвитку дитячої самосвідомості, що характеризуються закладанням основ ціннісного ставлення до себе, котрі мають вигляд яскравої вікової кризи, яка віддзеркалює внутрішні протиріччя і зумовлює важливу особистісну симптоматику: бажання досягати мети, бути самостійним, бунтувати проти авторитету тощо. Здається, що кризові протиріччя ніби «підштовхують» дитину апробувати своє «Я», відчувати межі своїх можливостей, відстояти свої інтереси. І з цих позицій важко переоцінити її роль у закладанні основ ціннісного ставлення до себе.

Потрібно підтримувати та стимулювати самостійність дитини. Батьки і вихователі по-різному ставляться до прагнення дитини діяти самостійно. Якщо говорити про крайні випадки, то ставлення дорослих можна назвати підтримуючим, стимулюючим дитячу активність чи навпаки — гальмуючим, стримуючим.

Розглянемо для прикладу життєву ситуацію з різним ставленням дорослого до прагнення дитини діяти самостійно. Ось матуся ліпить вареники. Для дитини — це дуже цікава справа, і цілком зрозуміло, що в неї виникає бажання теж долучитися до

процесу. Матуся може вчинити по-різному. Наприклад, одягти на дитину фартух, дати качалку і запропонувати приєднатися або відмовити, знайшовши більш або менш аргументовану відмовку: «Ти ще маленька!» «Забруднишся», а то й просто «Йди звідси!» тощо. У першому варіанті поведінки дорослого дитина одержує стосовно себе наступну інформацію: «Ти - уміла, я тобі довіряю, у тебе все вийде, ти - добра помічниця, без тебе я не можу обійтися» тощо. Другий варіант - це сигнал дитині про її меншовартісність, неспроможність. Можна спробувати приблизно спроектувати подальший розвиток дитини при двох різних варіантах стимулювання активності. У першому випадку виростає самостійна, незалежна і відповідальна особа; у другому - залежна, невпевнена, тривожна.

У віці двох-трьох років стосунки з матір'ю трансформуються у стадію, яку умовно можна назвати «відпусти» - здорова дитина намагається уникати тривалих емоційних контактів, обнімань, поцілунків. Це закономірне явище засвідчує зростання автономії дитини та появу у неї можливостей для набуття нового досвіду: спілкування з іншими людьми, реалізації власних планів, набуття досвіду успіхів та невдач.

Необхідно організовувати для дитини різноманітну результативну предметну діяльність, допомагаючи досягти в ній у спіху. Зазвичай дитина двох-трьох років потребує позитивного емоційного тла у своєму житті: усмішок, тепла, прихильності, пестощів тощо. І все ж у поведінці з'являються нові тенденції, на які дорослим варто звернути увагу.

Ось приклад дитячої поведінки. Трирічна донечка із готових форм будує будиночок. Підбігла, обняла, запитала: «Матусю, ти мене любиш? Подивись, який я будиночок зробила!» і знову подалася до своїх іграшок. Через короткий час уже зі сльозами: «Дах чомусь падає, нічого не виходить, іди допоможи мені!»

Складається враження, що, наситившись емоційним спілкуванням, діти починають хотіти чогось іншого і кидають свій погляд на оточуючий світ - світ предметів. Він притягує, манить, приваблює. Зарубіжні психологи називають такий стан «фетишизмом» - особливим, емоційно насиченим ставленням дитини до предметів. У конкретних проявах це виявляється у зачарованому погляді малюка на новий предмет та мимовільному протягуванні до нього рук, у немотивованій, на перший погляд, скупості (притиснувши якусь річ до себе, дитина нізащо не погоджується випустити її з рук), у бажанні зразу ж апробувати в дії будь-який предмет. Предметів навкруги так багато, і переважна більшість із них для дитини є новими, незвіданими. Але в новому для себе світі дитина ніяк не може обійтись без допомоги дорослого - провідника, помічника, наставника. Саме він може оточити дитину потрібними для її розвитку предметами, допоможе відкрити їх призначення та спосіб використання.

Взагалі предметну діяльність, різні форми активності дитини в предметному світі вважають основними чинниками розвитку самоповаги. Уже перші предметні дії породжують у дитини почуття гордості за себе. Відома істина: людина пізнає себе по своїх справах, оцінює себе за своїми успіхами і досягненнями. Часто саме дорослий може спрямувати дитину на конкретну діяльність, підкаже, як правильно треба зробити, практично виправить помилку тощо. Ігнорування дорослими царини предметно-практичної діяльності дитини, байдуже ставлення до можливостей набуття нею досвіду успішної діяльності збіднює зміст «образу-Я».

Опікуватися предметною діяльністю та грою необхідно перш за все заради набуття дитиною позитивного досвіду успішної діяльності. Говорячи про позитивний досвід, маємо на увазі намагання дитини завершити почате, долати труднощі (переробляти, шукати необхідний матеріал). Відомо, що, зіткнувшись із труднощами, діти цього віку частіше за все полишають справу. Тому відома аксіома: без участі дорослих успішна результативна діяльність дитини раннього віку неможлива! А це вимагає виваженого ставлення до добору іграшок та предметів, продумування цілей з урахуванням їх ступеня складності (мають відповідати вікові, можливостям та інтересам дитини), прискіпливого ставлення до організації та керівництва дитячою діяльністю.

Співробітництво з дорослим надзвичайно корисне і для розвитку дитячої самооцінки: перед очима малюка завжди постає еталонний варіант, з яким можна порівняти свій виріб та інші результати своєї діяльності, є можливість споглядати дії, рухи дорослого, чути його роздуми. Це створює сприятливі умови для самопізнання, вчить належно реагувати на успіхи та невдачі, допомагає визначити межі власних можливостей.

Отже, партнерство з дитиною у різних спільних з нею справах допомагає наповнити її самосвідомість реальними уявленнями про свої можливості, безпосередньо збагачує емоційний компонент позитивними відчуттями своєї значущості, сили, спроможності, заспокоює і дає почуття захищеності, переконує у її високій ціннісній вартості.

Одне із провідних завдань дорослого полягає в тому, щоб:

навчити дитину бути активною, відносно самостійно здобувати цікаву їй інформацію. Для цього дорослому у взаємодії з дітьми треба намагатися якнайменше говорити і робити самому. Основна мета – організація власної роботи дітей. Саме діти мають якомога більше говорити і діяти. Успіх навчання залежить від того, чи забезпечили пояснення і показ дорослого успішність виконання дітьми власної роботи з відповідним матеріалом чи завданням.

Тож можна виділити певні правила побудови розвивальної роботи з дітьми раннього віку:

- ✓ Реалізація принципу ампліфікації – розширення та збагачення досвіду дитини засобами специфічно дитячих видів діяльності;
- ✓ Своєчасний початок. У кожній дитини свій темп і свій час досягнення, а тому варто говорити не про ранній розвиток, а саме про своєчасний;
- ✓ Стимулювання пізнавальної активності дитини та її самостійності. Як і будь – яка діяльність, пізнання дитини стає необхідним внаслідок особистісної значущості.;
- ✓ Прожиття дитиною успішності у самостійній діяльності – формування «емоційного ресурсу» для подальшої діяльності і вияву активності;
- ✓ Надання дитині певної свободи у виборі діяльності, у чергуванні справ, у тривалості заняття якоюсь однією справою, у виборі способу виконання роботи;
- ✓ Створення предметного простору, який сприяє розвитку діяльності дитини (адекватної віковій) і стимулює її;
- ✓ Обов'язкова участь дорослих у всіх справах дитини. Головне, щоб допомога не перероджувалась у підказку: не можна робити за дитину те, що вона зможе зробити сама, думати за неї, коли вона може додуматися сама.

Допомагати дитині налагоджувати стосунки з однолітками.

Значення такого спілкування дуже велике: це спілкування рівних між собою, де не повинно бути жорсткої регламентації та обмежень. Діти мають бути вільними у стосунках між собою - все це сприяє розкриттю самобутності кожного малюка, допомагає пізнанню своїх ровесників, а через них - кращому пізнанню самих себе. Ділової мети у таких стосунках, як правило, немає. Діти придивляються один до одного, усміхаються, обнімаються, цілуються, можуть у захваті міцно стиснути або навіть вкусити. Втім, варто підтримувати «дружбу» дітей навіть у такому вигляді, а ще краще допомогти вибудувати елементарну ігрову взаємодію. Емоційна нестабільність дитини в цьому віці часто заважає встановленню тривалих позитивних контактів, тому навіть короточасні (10- 15 хв) є важливими для набуття необхідного позитивного досвіду спілкування.

Дорослим варто бути уважними до характеру взаємин між дітьми, культивувати і підтримувати прояви симпатії та прихильності, запобігаючи емоційній та фізичній агресії. Беручи до уваги специфіку віку, радимо вихователям і батькам взяти на замітку декілька специфічних порад, які допоможуть дещо знизити емоційну напругу в стосунках між дітьми під час прогулянки, де конфлікти і виникають найчастіше. Ось деякі з них:

- у своїх розмовах налаштовуйте дітей на приємні стосунки з однолітками, розповідайте їм про ровесників, про їхню хорошу поведінку та добре ставлення до оточуючих; перед виходом на прогулянку обговоріть з дітьми, в які ігри і як вони будуть гратися на вулиці;

- спробуйте взяти побільше однотипних іграшок, щоб за бажанням вистачило на всіх дітей групи. Якщо ж трапиться так, що одна іграшка буде потрібна всім, організуйте розумну черговість у користуванні нею;

- запропонуйте малюкам самостійно вибрати іграшку, якою вони зможуть поділитися зі своїми друзями;

- активно включайтесь у дитячі ігри та спілкування, пропонуйте свої варіанти розгортання сюжету, показуйте конкретні способи поведінки: як можна вдвох везти візочок, як поділити іграшковий посуд, хто може бути «мамою», а хто — «лікарем» тощо;

- якщо все-таки конфлікт розгорівся, не потрібно шукати винуватця, щоб розібратися з ним та змусити його просити вибачення. Краще заспокойте малюків та переключіть їхню увагу на щось інше. Образа швидко забудеться, і вже через деякий час вони будуть мирно гратися.

Якщо дитина не може мирно співіснувати в дитячому товаристві навіть короткий час, доцільно деякий час уникати такого спілкування, зосередивши увагу на спільних з дитиною діяльності та іграх, демонструючи зразки партнерських взаємин. Приблизно із 24 місяців майже всі діти стають здатними встановлювати короточасні контакти один з одним.

Ранній вік з повним правом можна назвати початком, фундаментом, основою, на яких у подальшому виростає ціннісне ставлення до себе в різних проявах і в проявах самоповаги зокрема. Трирічна дитина, що зростає в умовах симпатії, прихильності, ділового співробітництва, має відповідний віковий досвід успіхів у предметно-практичній діяльності, володіє достатніми для віку знаннями про себе,

має всі підстави пишатися собою, радіти за себе та переживати почуття задоволеності собою та оточуючим світом.

Період адаптації у дитячому садку

У роботі з дітьми раннього віку неабияке значення має процес адаптації. Процес пристосування дітей до нових умов різний, але в кожного малюка він складається з трьох етапів. Перший етап науковці називають – «буря» і пояснюють цей етап комплексом зовнішніх впливів організму дитини відповідає бурхливою реакцією та сильною напругою. Підвищується збуджуваність, тривожність, можливе підсилення агресії, спостерігається поганий сон, апетит. Настрій. Тривалість цього етапу від 2-3 днів до I-II місяців. Назва наступного етапу – «буря затихає». Це період нестійкого стану, коли дитячий організм шукає оптимальні варіанти реакцій на зовнішні впливи. Дитина намагається брати участь у спільній діяльності з однолітками, стає більш активною, зацікавленою, врівноваженою. Порівняно з попереднім, цей етап більш тривалий – від одного тижня до двох – трьох місяців. Третій етап – «штиль». Це етап відносного пристосування організму дитини до нових умов, дитина починає засвоювати нову інформацію, встановлювати контакти, виявляти активність під час занять. При цьому значно знижується захворюваність, стабілізується сон, апетит, настрій. Тривалість цього періоду від 2 – 3 тижнів до 6 місяців. Науковці, також, визначили і ступені важкості адаптації – легкий, важкий, середній. Розпочинати роботу варто з ознайомлення батьків з приміщеннями групи, звертаючи увагу на те, що кожна дитина має свою шафу, і малюк чи батьки самі можуть обрати будь-яку з вільних; своє ліжко, і, якщо у мамі будуть побажання відносно того, куди краще покласти її малюка, виконайте її прохання за можливості. У туалетній кімнаті підкресліть, що у кожної дитини є свій рушник, яким користується тільки вона. У груповій кімнаті покажіть іграшки і посібники. Розкажіть, що в садку проводяться різноманітні ігри і заняття: діти малюють і ліплять, співають і танцюють, слухають казки тощо.

Присядьте разом з мамою, розпитайте її, як вона налаштована, чи турбує її щонебудь у зв'язку з тим, що її дитина піде до дитячого садка. Обговоріть все те, що її непокоїть, а також ознайомте її із загальними умовами, яких слід дотримуватись для того, щоб полегшити період адаптації її малюкові. Серед них і подібність режимів життя вдома та в дитсадку, і позитивне налаштування сім'ї і самої дитини на відвідини дитячого садка, і поступовість у при звичаюванні малюка до дошкільного навчального закладу тощо. Важливо, щоб мама й тато відчули, що ви опікуєтесь не взагалі дітьми, а бачите кожен конкретну дитину серед однолітків і готові брати до уваги всі особливості її характеру.

В роботі з батьками слід пам'ятати, що дошкільний заклад є відкритою установою, і батьки в будь-який час можуть прийти до групи і перебувати там стільки, скільки будуть вважати за потрібне. А от чи перетворюються вони у такому разі на нудного споглядальника-контролера, опікуна власної дитини чи стануть активними учасниками всіх справ дитячої групи, залежить від педагогічного колективу ДНЗ. Батьки також можуть приводити і забирати дитину в зручний для них час.

Пам'ятайте! Батьки сподіваються на те, що ви

- будете уважно прислуховуватися до їхніх прохань і побажань стосовно їхньої дитини і обов'язково враховувати їхні прохання відносно харчування, сну, одягу дитини;
- дасте поради стосовно виховання і розвитку дитини;
- будете розповідати, чим займаєтесь з дітьми, як поводить ся малюк у групі, що у нього добре виходить;
- будете уважними і лагідними з дітьми.

Для того, щоб в особі батьків дитини віднайти союзників, треба перш за все налаштуватися на діалог, а не на повчання.

Оптимізація процесу адаптації - це перші контакти вихователя з дитиною. Важливо, щоб вихователь особисто зустрів маму і малюка, виявив і мовою, і жестами своє тепле ставлення до нього. Розташуватися варто так, щоб ваші очі були на рівні очей дитини. Якщо малюк охоче йде на контакт, запропонуйте йому взяти вас за руку. Якщо ж дитина тулиться до мами - не наполягайте. Нехай мама тримає малюка за руку стільки, скільки він захоче. Зазначимо, що теплий, доброзичливий, уважний прийом зумовлює й перші враження дитини про дитсадок, і її настрій, і готовність попрощатися з матір'ю, залишитися в дитячому садку. Так само важливо, щоб вихователь тепло прощався з кожною дитиною. Варто зауважити, що ця вимога щодо роботи вихователя стосується не тільки періоду адаптації дитини до дошкільного закладу.

Вихователь має представитись дитині та запропонувати прийнятну форму звертання для дітей двох-трьох років. Не варто наполягати, щоб вони звертались до вихователя на ім'я та по батькові: вимова такої «дорослої» і, безумовно, ввічливої форми звертання є складною для малюків. Тьотя Катя, Ганна, Іра - такі варіанти теж цілком допустимі. А невпевненість дитини у своїх можливостях та виправлення (нехай і емоційно-інтонаційно нейтральні) помилок у вимові утруднюватимуть звернення малюка до вас і перешкоджатимуть налагодженню взаємостосунків.

Уведіть дитину в групу, познайомте її з кількома дітьми (знайомити з усією групою дітей слід поступово), зверніть її увагу, як цікаво і весело граються діти; дайте їй роздивитись іграшки; лагідно запевніть малюка, що йому в дитсадку буде добре. Мама в цей час також присутня в груповій кімнаті поруч з малюком або навіть тримає його за руку, як він цього хоче. Пам'ятайте: перші контакти з дитиною - контакти допомоги і турботи. Малюк повинен зрозуміти, що на вас можна покластися, як на маму, що ви готові допомагати йому і захищати в цьому новому для нього місці.

У період перших двох-трьох тижнів перебування дитини в групі дуже важливо проявити максимум терпіння до всіх прохань і навіть вередувань дитини і заслужити її довіру, що є основним завданням вихователя. Вихователь повинен знайти можливість індивідуального спілкування з кожною дитиною-новачком і не намагатися форсувати початок групового життя.

Налагодженню теплих стосунків сприяє також звертання на ім'я до кожної дитини, оскільки малюки, що прийшли в дитсадок із сім'ї, не реагують на узагальнене звертання «діти». Мине ще дуже багато часу, поки дитина стане відчувати себе причетною до дитячої групи.

Коли ж запобігти сльозам не вдається і малюк все одно плаче, незважаючи на всі спроби вихователя, на якийсь час дайте дитині спокій. Зніміть всі види психологічного тиску: прохання, вмовляння, жартівливі і серйозні зауваження, а тим паче пряме осудження чи присоромлення. Однак «дати спокій» зовсім не означає роздратовано відмахнутися: «Набридне ревіти — скажеш!» Трішки пізніше підійдіть до дитини, заговоріть з нею, але так, ніби щойно нічого не сталося, не питаєте, чи вона вже заспокоїлась, а ненав'язливо пожартуйте, переплутайте назву іграшки, покажіть щось цікаве тощо.

Допомагають дітям впоратися з напруженням, стресами улюблені іграшки чи речі, принесені з дому, - лялечка, іграшковий песик, відерце або ж кофтинка, яку малюк сам і носив, як був немовлям, тощо. Ці предмети в садочку дитина може носити з собою, класти у свою шафу, а ляльку навіть брати на час денного сну до ліжка. Проте попередьте батьків про те, що коли дитина викаже бажання взяти з собою до садочка іграшку, то нехай вона буде не дуже яскравою чи якоюсь надзвичайною. Інакше всі діти захочуть нею заволодіти, і може виникнути конфліктна ситуація.

Також комфортне перебування малюка в новому оточенні забезпечить обов'язкове відзначення переходів від одного режимного процесу до іншого, наприклад: «Ходімо мити ручки, будемо обідати» або ж: «Збираймо іграшки, будемо вдягатися на вулицю» та под. Ця вимога спрямована на те, щоб дитина встигала налаштуватися на наступну подію. Це сприятиме впевнено

Дотримання правил прийому новачків дозволить встановити довірливі стосунки з дитиною та її сім'єю, зберегти здоров'я дитини у цей період, що є головним завданням і окремого педагога, і дошкільної установи в цілому. Такий складний період, як входження малюка у нову ситуацію життєдіяльності, не повинен негативно позначитись на його розвитку.

Отже, особливості входження малюка в групу дитсадку залежать від багатьох чинників і не в останню чергу від того, як приймуть дитину у дитячому садку, як зможуть підтримати створене батьками позитивне налаштування, зрозуміти і прийняти її індивідуальні особливості.

Обов'язковою є «Адаптаційна карта контролю за перебуванням дитини», к якій визначено показники і критерії, за якими необхідно організовувати спостереження за дитиною. Заповнювати результати слід 7 разів упродовж двох тижнів, а також виробити рекомендації щодо перебування дитини в дошкільному закладі. Після закінчення адаптаційного періоду ведуться картки нервово – психічного розвитку. Бажано на кожну дитину завести щоденник, у якому щодня фіксується стан здоров'я, прояви дитини впродовж дня, її настрій, реакції під час режимних моментів, занять, а також тривалість сну і прогулянки.

ПРАВИЛА ПОВОДЖЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ З НОВОПРИБУЛИМИ ДІТЬМИ

1. Приймаючи новачка, спершу назвіть самі.
2. Розмовляти з дитиною необхідно на рівні її очей.
3. Поцікавтесь, як звать дитину вдома. Індивідуалізовані звертання допомагають налагодити стосунки, адже «немає кращої музики для людини, ніж її ім'я».

4. Розпитайте батьків чи рідних, що малюк вміє робити самостійно. Але не забувайте і про певне «застигання» у розвитку в стресових ситуаціях.
5. Поцікавтесь у батьків про індивідуальні особливості малюка (як любить засинати, що любить їсти або що категорично не їсть, і обов'язково дізнайтеся про те, які продукти харчування викликають алергію).
6. Упродовж перших 3-5 тижнів перебування в ДНЗ варто зберігати звички дитини.
7. У групі новачків обов'язковим є відзначення наступних подій — переходів від одного режимного процесу до іншого.
8. Намагайтесь забезпечити вільний режим перебування дитини в дитячому садку (довільний час приходу в групу, додаткові вихідні дні тощо).
9. Основним завданням вихователя є заслужити довіру малюка. Дотримання правил прийому новачків педагогами всіх категорій дозволить встановити довірливі стосунки з дитиною та її сім'єю і зберегти здоров'я малюка у цей період, що є головним завданням як окремого педагога, так і дошкільної установи в цілому.

Фізичні та хімічні явища.**Хімічні реакції та явища, що їх супроводжують.***Конспект уроку з хімії у 7 класі*

*Романова Галина Михайлівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 14
Вінницької міської ради»,*

*вчитель хімії, біології та природознавства,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, «старший учитель»*

Мета: на основі знань, здобутих на уроках природознавства та фізики, сформувати в учнів поняття про фізичні та хімічні явища, хімічні реакції, навчити розрізняти явища, з'ясувати ознаки та умови виникнення і перебігу хімічних реакцій; розвивати вміння учнів висловлювати власну думку, сприяти підвищенню інтересу до предмета, виховувати культуру спілкування.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання та матеріали: хімічний посуд, пробіркоутримувач, сухий спирт, віртуальна хімічна лабораторія, H_2O , $\text{CH}_3\text{COOH}(\text{p})$, NaHCO_3 , витяжка синьої капусти (індикатор лакмус).

Основні поняття для засвоєння: «фізичні явища», «хімічні явища», «хімічні реакції», «вихідні речовини», «реагенти», «продукти реакції», «ознаки хімічних реакцій», «умови виникнення та перебігу хімічних реакцій».

ХІД УРОКУ

I Організація учнів до уроку.

II Актуалізація опорних знань та мотивація навчальної діяльності.

1. Бесіда з учнями. Давайте пригадаємо уроки природознавства:

- Як називають процеси, що відбуваються в природі й світі? (явища)
- Які бувають явища? (суспільні, біологічні, фізичні та хімічні)
- Наведіть приклади таких явищ, що відбуваються навколо нас щодня. (Дощ, сніг, вітер, гроза, ріст дерев, скисання молока тощо)

Записуємо всі запропоновані учнями явища на дошці.

- Спробуємо зрозуміти, до яких явищ їх віднести – суспільних, біологічних, фізичних, хімічних чи інших?

На це та інші запитання ви отримаєте відповіді сьогодні на уроці.

III Вивчення нового матеріалу.

1. Вступне слово вчителя

Все у світі змінюється. Рухається Земля навколо Сонця, день змінюється на ніч, течуть річки, висихають моря й озера, іржавіють метали, скисає молоко, зростає хлібний колос, старіє людини. Навколо нас і з нами безперервно відбуваються зміни. «Все тече, все змінюється», – так стверджували стародавні філософи. Будь-які зміни, що відбуваються в світі, називаються явищами. Тому тема нашого уроку: Фізичні та хімічні явища.

Як звучить друга частина нашої теми дізнаємось після невеличкого бліц-опитування. Ви об'єднані у три групи, хто швидше справиться із завданням, одержує додаткові бали. (Відповіді записуються на дошці у вертикальний стовпчик)

2. Бліц опитування

1. Наука, що вивчає речовини та їх взаємоперетворення - хімія;
 2. Маленька цифра, що пишеться після символу хімічного елемента та вказує на кількість атомів цього елемента - індекс;
 3. Речовина, що складає основу природного газу - метан;
 4. Хімічні елементи, що використовують в якості рекламних вогнів - інертні гази;
 5. Речовини без домішок - чисті речовини;
 6. Частинка, що входить до складу ядра та має нульовий заряд - нейтрон;
 7. Найтвердіша природна речовина – алмаз;
 8. Агрегатний стан води за звичайних умов – рідина
 9. Елементарна частинка атома з негативним зарядом – електрон
 10. Назва доннаукової хімії, що базувалась на помилковій ідеї перетворити будь-який метал на золото таза допомогою «філософського каменя» зробити людину безсмертною – алхімія
 11. Газ без якого неможливе життя – кисень
 12. Будівельний матеріал, порошкоподібна речовина природного походження, що використовується для зв'язування матеріалів – цемент
 13. Символ хімічного елемента, що утворює просту речовину, нестаток якої викликає захворювання щитовидної залози у людей –І
 14. Зміни, що відбуваються у природі – явища.
- (Із заголовних букв слів відповідей читаємо словосполучення «хімічна реакція»)

Отже, тема нашого уроку звучить так: Фізичні та хімічні явища. Хімічні реакції та явища, що їх супроводжують.

3. Вивчення фізичних та хімічних явищ. Розрізняють явища фізичні, хімічні, біологічні, суспільні тощо. Різні науки вивчають різні явища. З речовинами можуть відбуватися як фізичні, так і хімічні зміни.

Демонстрація 1. Приклад фізичного явища. (Випаровування води та конденсація водяної пари). Даємо визначення фізичним явищам.

Демонстрація 2.

Зміна кольору речовин (витяжка синьої капусти, розчин соди у воді, розчин столового оцту). Даємо визначення хімічним явищам (хімічним реакціям).

Коментар учителя: речовини, які вступають в хімічну реакцію називаються вихідними речовинами або реагентами; речовини, що утворюються внаслідок реакції, називаються продуктами реакції.

Всі хімічні реакції супроводжують певні зміни, або їх можна назвати ознаками хімічних реакцій.

4. Робота з віртуальною хімічною лабораторією (8 кл. Лабораторний дослід 8.2.) Діти переглядають запропоновані реакції та опрацьовують завдання, відповідаючи на запитання:

Які ознаки цієї хімічної реакції? (зміна забарвлення, виділення газу, осаду).

Які ще можуть бути ознаки хімічних реакцій, крім названих?

- утворення чи розчинення осаду;
- зміна агрегатного стану реагентів;
- виділення або поглинання теплоти;
- випромінювання світла;
- поява електричної енергії.

Усі хімічні реакції можуть виникати і протікати за певних умов:

- стикання реагуючих речовин;
- нагрівання;
- подрібнення.

Які висновки можна зробити з почутого і переглянутого?

Учні роблять висновки про умови виникнення й перебігу хімічних реакцій.

5. Закріплення та поглиблення знань: відбувається в ході розв'язування тестових завдань до теми: «Фізичні і хімічні явища».

Тестові завдання до теми: «Фізичні і хімічні явища».

Варіант 1

1. Тільки хімічні явища перелічені в ряду:

- а) кип'ятіння води, утворення туману;
- б) горіння бензину, танення льоду;
- в) світіння електролампочки, фільтрування

розчину;

г) прокисання молока, спалювання дров.

2. З перелічених нижче до фізичних процесів

можна віднести такі:

- а) замерзання взимку води в річці;
- б) виготовлення зі скла пляшки, банки, склянки;
- в) розділення повітря на кисень та азот;
- г) використання нафти для виготовлення гуми;
- д) підтримання горіння киснем.

Варіант 2

1. Тільки фізичні явища перелічені в ряду:

- а) смаження м'яса, висихання білизни;
- б) поширення запаху речовин у повітрі, змішування олії з водою;
- в) неприємний запах у холодильнику, утворення туману;
- г) горіння сірника, танення снігу.

2. З перелічених нижче до хімічних процесів можна віднести такі:

- а) протягування заліза магнітом;
- б) горіння вуглики в повітрі;
- в) квашення капусти;
- г) пожовтіння листя на деревах;
- д) страйкування робітників.

6. Цікава хімія Демонстрація

вирощеного алмазу.

Кристал мідного купоросу, вирощений учнем 7-го класу Суковським Дмитром за 35 днів.

7. Повідомлення учнів Учні зачитують повідомлення про значення хімічних процесів в природі та житті людини

8. Підсумок уроку (Підсумок уроку можна провести за теорією Едварда де Бона: Теорія паралельного мислення (6 капелюхів мислення))

Білий колір - нова інформація

Червоний колір – нові почуття

Жовтий колір – позитив, оптимізм

Зелений колір – творчість

Чорний колір – негатив, критика

Синій колір – підсумок

9. Домашнє завдання: опрацювати матеріал підручника, виконати завдання в зошиті з друкованою основою (ст.20).

12. Опрацювати матеріал підручника, виконати завдання в зошиті з друкованою основою (ст.20).

**Модуль: Волейбол. Розвиток
фізичних якостей при формування навичок верхньої
та нижньої передач в ігровій ситуації**

*План-конспект уроку з фізичної культури для
учнів 8 класу*

*Денисюк Микола Михайлович,
вчитель фізичної культури, спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, вчитель-методист
закладу «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів Вінницької
міської ради»*

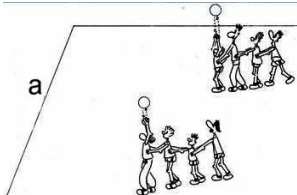
Завдання:

1. Повторити стійки та переміщення в волейболі.
2. Вдосконалити верхню та нижню передачі м'яча.
3. Виховувати старанність та уважність.

Обладнання: волейбольні м'ячі, волейбольна сітка, свисток, секундомір, кеглі.

Зміст уроку	Дозування			Організаційно-методичні вказівки
	СМГ	Підготовча	Основна група	
Підготовча частина 9 хв. 30 с.				
Організаційні вправи: 1. Шикування в шеренгу, привітання 2. Повідомлення завдань уроку. Вимірювання ЧСС. 3. Техніка безпеки на уроці. Теоретичні відомості. (Картка 1, 2, 3, 4) 4. Стройові вправи на місці. 5. Ходьба, ходьба на носках, руки на поясі, ходьба на п'ятках, руки за голову 6. Біг. - звичайний - приставним кроком лівим боком вперед, правим боком вперед з імітацією верхньої передачі - приставним кроком лівим боком вперед, правим боком вперед з вистрибуванням біля сітки для блокування 7. Ходьба, відновлюючи дихання Перешиккування з колони по одному в колону по три	2 хв. в чергуванні з ходьбою	30 сек. 30 сек. 30 сек. 45 сек. 30 м. 2 хв. 10 сек.	2 хв.	Перевірити зовнішній вигляд Чітко визначити завдання уроку, мотивувати учнів, результати занести в фізіологічну картку учнів (додаток 1) Нагадати правила Темп бігу повільний
Комплекс загальнорозвивальних вправ 1. В.п. - о.с., руки вперед 1 - 4 згинання, розгинання пальців рук 2. В.п. - о.с., руки в сторони 1 – 4 колові рухи кистями 3. - теж саме, але в ліктьових суглобах	8 повт.	8 повт.	8 повт.	Слідкувати за поставою Слідкувати за поставою

4. В.п. - стійка ноги нарізно, права рука вгору ліва вздовж тулуба. 1-4 зміна положення рук ривками	8 повт.	8 повт.	8 повт.	Слідкувати за поставою
5. В.п. - стійка ноги нарізно, права рука вгору ліва вздовж тулуба. 1- 4 колові рухи руками, права вперед ліва назад	8 повт.	8 повт.	8 повт.	Активні рухи
6. В.п. - стійка ноги нарізно,руки догори 1 – 2 нахил тулуба вліво ліва рука захоплює плече правої 3-4 теж в іншу сторону	8 повт.	8 повт.	8 повт.	Тулуб прямий, лікті в сторони
7. В.п. - стійка ноги нарізно,руки в сторони 1 -4 повороти тулубом з торканням долонею стопи	8 повт.	8 повт.	8 повт.	Тулуб прямий
8. В.п. - стійка ноги нарізно,руки на пояс 1 -4 нахили тулу	8 повт.	8 повт.	8 повт.	
9. В.п. - випад правою. руки на коліно 1 -4 випад	8 повт.	8 повт.	8 повт.	
Комплекс спеціальних вправ 1. З високим підніманням стегна зі стрибком вгору біля сітки з імітацією блокування 2. З закиданням гомілки та стрибком вгору біля сітки з імітацією блокування 3. Човниковим бігом та стрибком вгору біля сітки з імітацією блокування Перешикування з колони по три в колону по одному	5 сек.	2 повт. 2 повт. 1 повт.	2 повт. 2 повт. 1 повт.	В зустрічних колонах від лицьових ліній В зустрічних колонах від лицьових ліній В зустрічних колонах від лицьових ліній
Основна частина 32 хв.				
Вправи з м'ячами у парах: 1. Кидки м'яча із за голови - Партнеру - З відскоком від підлоги - Теж зі стрибком 2. Кидки м'яча правою та лівою із за голови через плече - Партнеру - З відскоком від підлоги 3. Кидки м'яча із за спини двома руками 4. Нападаючий удар партнеру в підлогу 5. Передача м'яча зверху в парах - Партнеру - Над собою з наступною передачею партнеру - Над собою - З переміщенням приставними кроками 6 Передача м'яча знизу в парах - Партнеру - Над собою з наступною передачею партнеру - Над собою - З переміщенням приставними кроками	8 повт. 8 повт. 8 повт. 8 повт. 8 повт. 8 повт. 8 повт. 8 повт. 8 повт. 2 повт. 8 повт. 8 повт. 2 повт.	10 повт. 10 повт. 10 повт. 10 повт. 10 повт. 10 повт. 10 повт. 10 повт. 10 повт. 2 повт. 10 повт. 10 повт. 2 повт.	15 повт. 15 повт. 15 повт. 15 повт. 15 повт. 15 повт. 15 повт. 15 повт. 15 повт. 2 повт. 15 повт. 15 повт. 2 повт.	Слідкувати за технікою виконання. Виправляти помилки вказівками та показом. Учні СМГ та звільнені працюють за картками. Слідкувати за технікою виконання. Виправляти помилки вказівками та показом. Учні СМГ та звільнені працюють за картками. Слідкувати за технікою виконання. Виправляти помилки вказівками та показом. Учні СМГ та звільнені працюють за картками. Слідкувати за технікою виконання. Виправляти помилки вказівками та показом. Учні СМГ та звільнені працюють за картками.

Формування навичок верхньої та нижньої передач в ігровій ситуації 1. Передача м'яча в задану зону майданчика через сітку з заміщенням.	8 повт.	10 повт.	15 повт.	Слідкувати за технікою виконання. Виправляти помилки вказівками та показом.
Вдосконалення верхньої та нижньої передач в рухливих іграх 1. Сороконіжка 2. М'яч над головою»				Діти, розділені на команди. Перший грає в м'яч над головою з просуванням вперед, а інші йдуть за ним, тримаючись один за одного за талію. Якщо направляючий помиляється (м'яч падає на землю), то йде в кінець колони і другою йде на його місце і так далі. Перемагає команда першої досягла фінішу дистанції Учні розбиваються на команди з однаковою кількістю гравців. Гравці кожної команди довільно розташовуються на відведений їм частини майданчика. Кожен учасник отримує волейбольний м'яч. За сигналом всі учні починають виконувати верхню передачу над собою. Учень, що упустив м'яч або зловив його, вибуває з гри. Визначити кращих в кожній команді.
Заклучна частина 3 хв. 30 сек.				
1. Перешикування в колону по одному 2. Біг підтюпцем 3. Ходьба, вправи на відновлення та заспокоєння дихання. 4. Підведення підсумків уроку. 5. Домашнє завдання.		30 сек. 30 сек. 1 хв. 1 хв. 30 сек.		Вправи на розслаблення та увагу Перевірити пульс Повторити вивчений матеріал. Виставити оцінки. Проаналізувати фізіологічні картки учнів. Ігри з м'ячем на свіжому повітрі

Картка № 1

Волейбол

Український волейбол на міжнародній арені.

Волейбол одержав міжнародне визнання тільки після Жовтневої революції. Волейболісти СРСР були переможцями XVII, XIX і XX Олімпійських ігор. На XIX

Олімпійських іграх у складі збірної СРСР сім волейболістів представляли Україну: Володимир Іванов і Борис Терешук з Києва, Євген Лапшин і Віктор Михальчук з Одеси, харків'яни Юрій Поярків і Василь Матушеvas та Ворошиловградець Володимир Беляєв.

Коли у 1991 р. Україна вийшла зі складу СРСР і стала окремою державою волейбол теж набув самостійності. Наші провідні клуби активно беруть участь у першостях і кубках країни з волейболу, успішно виступають на міжнародній арені.

Рациональне харчування юного волейболіста.

Харчування — паливо для організму людини. Воно складається з вуглеводів (хліб, картопля, цукор), жирів (масло й олія, сало) і білків (м'ясо, риба, молоко, яйця, боби, горох). Білки — це ще й будівельний матеріал: з них утворюється м'язова тканина. Організму потрібні також мінеральні речовини та вітаміни, які містяться в овочах, ягодах і фруктах. Щоб уникнути ожиріння (а це хвороба) не слід переїдати! Не варто їсти між основними прийомами їжі та пізно ввечері, вживати багато солодкого.

Картка № 2

Основні умови гри у волейбол.

Для гри у волейбол необхідно майданчик (довжина — 18 м, ширина — 9 м), розділений сіткою на 2 рівні частини. Сітку натягують на висоті від 220 до 245 см залежно від віку гравців. У кожній команді по 6 гравців. Команда приймає подачу суперників і, не даючи м'ячу впасти на землю, намагається повернути його на бік супротивників. При цьому можна зробити не більше 3 передач. Гравець не має права торкатися м'яча двічі підряд. У кожній партії (всього 3 або 5) рахунок ведуть до 25. Для гри у волейбол потрібні волейбольні м'ячі (вагою 260 г) і свисток для суддівства, а також обладнання для тримання м'яча над сіткою, для навчання техніці передач м'яча двома руками й прямим нападаючим ударам.

Картка № 3

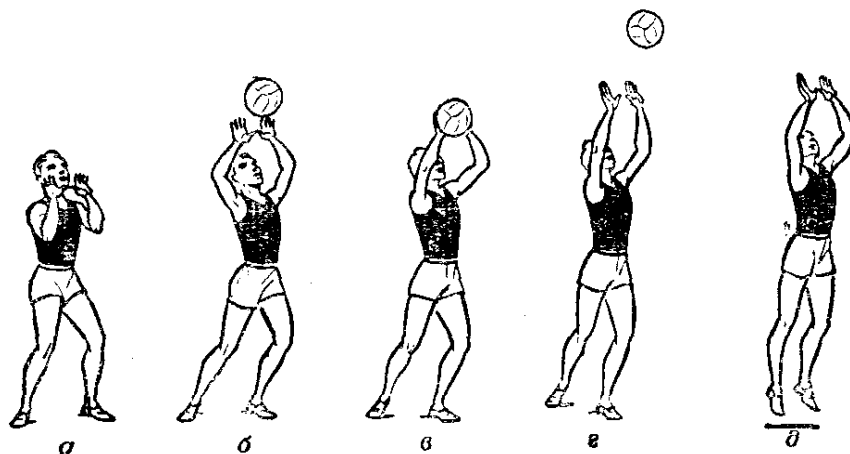
Передача м'яча зверху.

Техніка виконання: Обов'язковою умовою правильного виконання передачі є своєчасний вихід до м'яча і вибір вихідного положення (мал. а). Ноги зігнуті в колінах і розставлені, одна нога попереду. Тулуб перебуває у вертикальному положенні, руки винесені вперед-вгору і зігнуті в ліктях. Руки стикаються з м'ячем на рівні обличчя особи над головою, кисті знаходяться в положенні тильного згинання, пальці злегка напружені і зігнуті, вони щільно охоплюють м'яч, утворюючи своєрідну лійку (момент прийому, мал. б, в). Основне навантаження при передачі (власне передача) падає переважно на вказівні і середні пальці. Ноги і руки випрямляють. Розгинанням в променезап'ястних суглобах і еластичним рухом пальців м'ячу надається потрібне направлення (мал. г, д)

Вправи для навчання:

1. Прийняття вихідного положення для верхньої передачі. те саме після пересування вперед, назад, в сторони кроком, приставними кроками, подвійним кроком, стрибком, бігом.

2. Прийом і передача м'яча після підкидання його над собою.
3. Партнер накидає м'яч точно в руки гравцеві; способом верхньої передачі той відбиває м'яч.
4. Підкидання м'яча над собою і передача зверху двома руками на відстань 1,5-2,0 м.
5. Передача м'яча між двома партнерами, що стоять за 1,5-2 метри від одного.
6. Передача м'яча між двома групами гравців. Направляючі груп стоять один проти одного на відстані 2-3 м. Виконавши передачу, гравець переміщується слідом за м'ячем і займає місце у кінці протилежно і колони гравців. Кожен в гравців виконує те саме завдання.
7. Почергова передача м'яча між трьома гравцями, що займають позицій у вершинах уявного трикутника. Відстань між гравцями 3-4 м.
8. Те саме, але між чотирма гравцями.
9. Передачі м'яча між двома гравцями, один з яких посилає м'яч за партнера, вбік від нього, перед ним.

Картка № 4

Прийом та передача м'яча знизу.

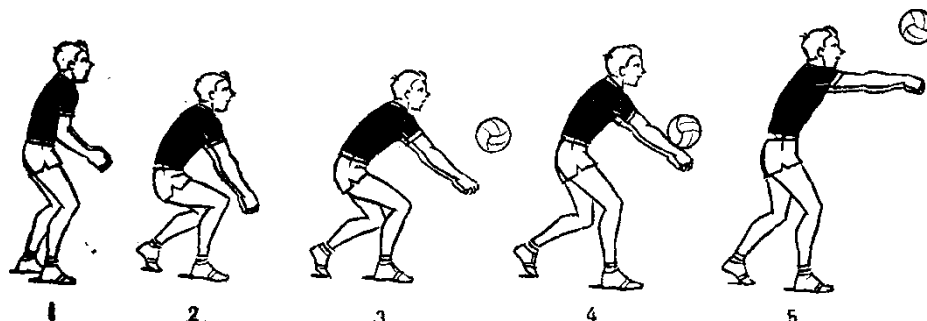
Прийом м'яча двома руками знизу використовують при прийомі подачі, при грі в захисті, в тому числі і при страхуванні і перебиванні через сітку м'ячів, що летять далеко за межами майданчика. Техніка виконання його заключає в наступному.

Перебуваючи в положенні готовності (мал. 1, кадр 1) - ноги на ширині плечей або ширше, паралельні або один попереду іншого, зігнуті в колінах, руки випрямлені і направлені вперед-вниз, лікті наближені один до другу, кисті з'єднані, тулуб злегка нахилено вперед (кадр 2). Здійснюючи прийом, гравець розташовується так, щоб м'яч був перед ним (кадр 3). М'яч приймають на передпліччя, ближче до кистей рук (кадр 4). Рух прямими руками вперед-вгору виробляють лише в плечових суглобах. Тулуб випрямляють, ноги активно розгинають. Рух, супроводжуваний м'яч, виконують подальшим розгинанням ніг і тулуба, а також плавним зміщенням рук вперед-вгору слідом за м'ячем (кадр 5).

Вправи для навчання:

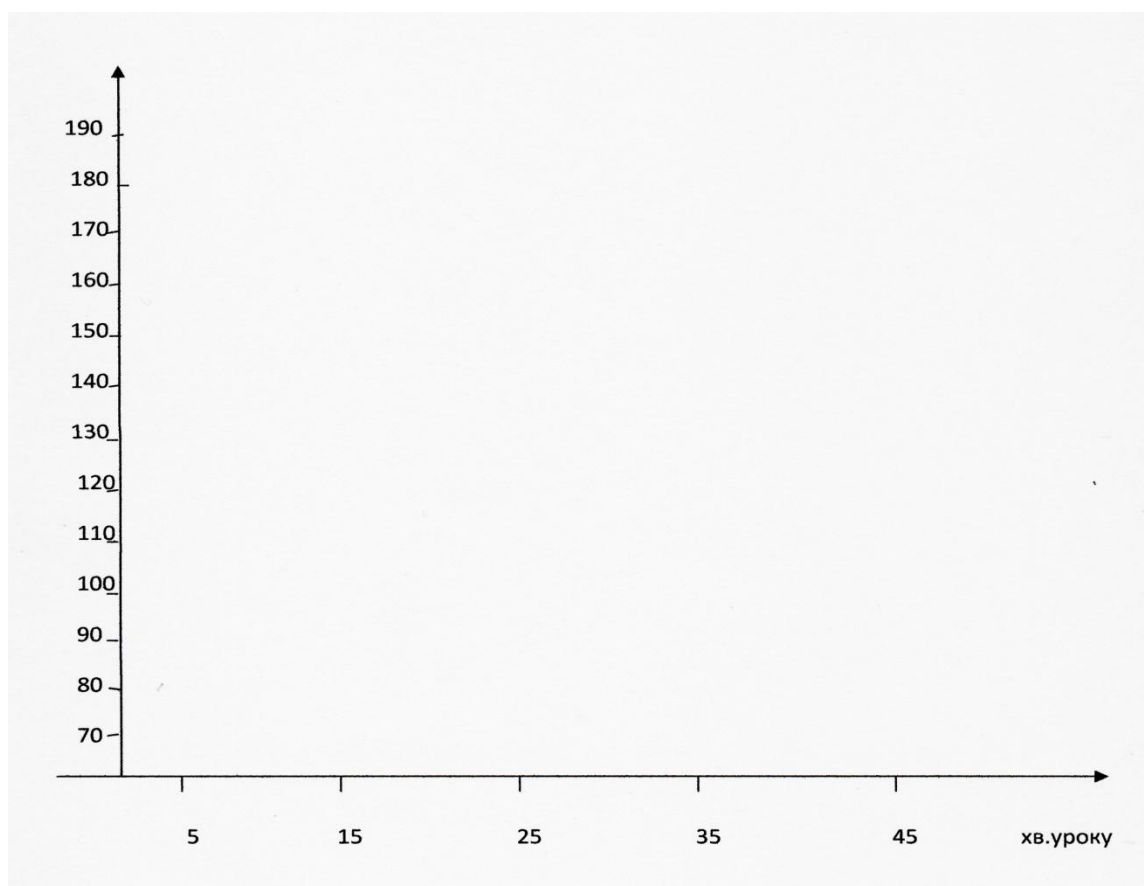
1. Підбивання м'яча знизу двома руками /передпліччями/ над собою на висоту 1,5-2 м. /
2. Те саме з поворотом ліворуч, праворуч.

3. Підбивання м'яча внизу двома руками /передпліччями/ перед собою з наступним виходом до м'яча, повторним підбиванням тощо.
4. Передачі між двома партнерами.
5. Те саме, але коли двоє гравців переміщуються паралельним курсивом.
6. Передачі м'яча, посланого партнером ліворуч або праворуч від гравця.

Додаток 1

Фізіологічна крива учня _____

Вимірювання ЧСС проводиться на початку уроку та на 5, 10, 25, 35, 45 хвилинах уроку та занесенням даних в фізіологічну картку учня. В кінці уроку проводиться аналіз.

Морем словників*Гра-подорож**4 клас*

*Олійник Лариса Анатоліївна,
спеціаліст I кваліфікаційної категорії,
завідувач бібліотеки закладу*

«Загальноосвітня школа I-III ст. №19 Вінницької міської ради»

Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч у Грінченка й Даля
М. Рильський

Мета: ознайомити учнів із різними типами словників; навчити користуватися ними; прищеплювати бажання поповнювати словниковий запас, розвивати мовлення.

Обладнання: виставка словників, карта подорожі, кросворд «Антоніми», вітрильники з буквами, акваріум, вудочки (для гри «На риболовлі»), вірші, компас, плакати: «З ручаїв – моря, зі словників - знання»,

«Не бійтесь заглядати у словник:

Це пишний яр,

А не сумне провалля».

ХІД УРОКУ

Бібліотекар: Словники – це дуже корисні й цікаві книги, книги-друзі, книги-помічники, до яких ми можемо звернутися у скрутну хвилину.

У словниках і довідниках зібрані знання, накопичені багатьма поколіннями. Ці книги вчать вас, бережуть ваші сили й час, допомагають виправляти помилки.

Пам'ятайте: щоб не помилитись, треба у словник дивитись.

Читання словників, робота з ними зроблять вашу мову мудрою, багатою, красивою. Слово за словом, сторінка за сторінкою – і перед вами розкриються таємниці світу. Ми з вами не випадково сьогодні будемо подорожувати морем Словників, бо уся наша мова, на думку Сергія Плачинди, «...як море безконечна, могутня, глибинна. Котить і котить хвилі лексиконів, а їм немає кінця-краю... Не вистачить життя, аби переплисти цей мовний океан. Вона завжди вабить, чарує, кличе на теплі й могутні хвилі свої.

А ми, вірні і вічні юнги її...»

Гадаю, вам буде цікаво послухати представників нашого «Довідкового бюро», які підготували цікавинки з історії словників.

Інформація «Довідкового бюро»

- Словники почали укладати з практичних потреб, з необхідності пояснити застарілі незрозумілі слова чи слова з іншої мови. Так, греки вже в V ст. до н.е. укладали глосарії – тлумачні словники, у яких пояснювали значення слів, вживаних у старовинних пам'ятках.

- У східних слов'ян перші словники відомі з 18 ст. Спочатку всі відомості розміщувалися без будь-якої послідовності, а вже з 16 ст. слова стали розташовуватись за алфавітом (азбукою). Їх почали називати азбуковниками. В Україні перший рукописний словничок з'явився у кінці 16 ст. На початку 17 ст. були видані перші друковані словники.

Бібліотекар: Важко перелічити усі словники, які існують сьогодні. З деякими із них ми познайомимось ближче. А ось і наші гості. Зустрічайте!

Парад Словників.

Тлумачний словник.

Відгадайте, хто я?

Незчисленна ми родина,

В нас на всіх – одна хатина,

Але в ній і мир, і лад,

І сусід сусіду рад.

Ну, а хто із нас що значить –

Кожен сам вам розтлумачить.

Справді,

Буває, що слово відоме давно,

А знає не кожен, що значить воно.

І тут у пригоді стає визначник

Скарбів наших мовних ... (тлумачний словник)

Орфографічний словник

Я теж без діла не сиджу:

Слово написати вам допоможу.

Частіше до мене заглядайте

І труднощів уникайте.

Етимологічний словник

Я, етимологічний словник,

Походження слів пояснювати звик.

З якої мови прийшло

І що в ній означає?

Яке значення в нашій мові має?

Словник синонімів

Щоб повторів слів уникати,

Треба в словник синонімів заглядати,

Близькі за значенням слова добирати

І у мові своїй вживати.

Словник антонімів

Я ваш друг і помічник –

Антонімів словник.

Школярам допомагаю:

Слова протиставляю.

Фразеологічний словник

Я словник фразеологічний:

Дотепний, веселий, незвичний.

Хто до мене заглядає,

Влучну, точну мову має.

Усі словники

Ми ваші друзі і помічники:

Не бійтесь заглядати в словники!

Бібліотекар: А зараз друзі-словники запрошують вас у гру-подорож, і вид транспорту, яким ми будемо мандрувати, це вітрильник. (Малюнок вітрильника). Оберіть капітанів.

Перед вами вітрильники з блакитними і помаранчевими вітрилами. Виберіть вітрильник і складіть із букв назву команди. Закріпіть під вітрильником. («Пізнайко», «Питайлик»).

Ось перед вами карта. Прочитайте на ній назви. Ви пропливете річкою Тлумачною, на вашому шляху зустрінуться Орфографічний вир, Фразеологічне плесо, лиман Друзів (синонімів), затока Навпаки (антонімів), і через Етимологічну протоку ви потрапите до моря Словників.

Ви будете вчитися користуватися словниками, проникати у світ нового, цікавого, поповнювати свій словниковий запас, розвивати чуття слова.

Переможе команда, яка швидше впорається із завданням. Підраховувати бали буде ваша вчителька. Хай вашим девізом стануть слова:

З ручаїв – море,

Із словників – знання.

Сім футів вам під кілем.

1 конкурс: РІЧКА ТЛУМАЧНА

Гра-конкурс «Хто швидше?» На карті ви зустріли деякі незнайомі слова. За допомогою «Тематичного словника школяра» знайти і пояснити значення слів: лиман, затока, плесо, озеро.

(Прищеп К.С., Лук'яненко В.Г. Тематичний словник школяра, розділ «Водойми»)

2 конкурс: ОРФОГРАФІЧНИЙ ВИР

Діти, радист прийняв сигнал SOS. Хтось потерпає, і йому потрібна допомога.

Звучить пісня на мелодію «Ты – морячка, я - моряк»

Чай у чайнику кипить,

За кермом водій сидить,

Хто із вас мені підкаже,

Яка буква тут стоїть?

Щось на дереві висить:

Абрикос чи апельсин,

Підкажіть, як написати

«Смачне» слово – «апетит»?

Ось «кишення», ось – «квиток»,

А ось слово «килимок».

Поясніть, як їх писати,

Дайте ви мені урок.

Діти одержують завдання: вставити ненаголошені е-и, які перевіряються за словником.

Чайн...к

К...пить

К...рмо

Абр...кос

Ап...льсин

К...шеня

Кв..ток

К...лимок

3 конкурс: ФРАЗЕОЛОГІЧНЕ ПЛЕСО

Дидактична гра «На риболовлі»

Звучить мелодія пісні Ю. Антонова «Море, море»

Для проведення цього конкурсу запрошуються капітани. Потрібно вудочкою з гачком зловити рибок, на яких написаний фразеологічний зворот, а команди мають розтлумачити значення ідіоми.

1. «Сидіти, як на голках» – нервувати

«Тримати язик за зубами» – зберігати таємницю

«Як сніг на голову» – раптово, несподівано

2. «Покрити душею» – сказати неправду

«Набрати в рот води» – мовчати

«Зарубати на носі» – запам'ятати

Гру можна змінити: свій вираз пояснює не сама команда, а суперники.

4 конкурс: ЛИМАН ДРУЗІВ (СИНОНІМІВ)

На листках записані слова, до яких необхідно дібрати синоніми.

1. Алфавіт – азбука, абетка

Вогонь – полум'я

Лихо – біда, нещастя, горе

Обличчя – лице

Відважний – сміливий, хоробрий

Могутній – сильний, мужній

2. Веселка – райдуга

Друг – товариш, приятель

Жара – спека

Праця – труд, робота

Сумний – невеселий, зажурений

Говорити – розмовляти, спілкуватися

5 конкурс: ЗАТОКА НАВПАКИ (АНТОНІМІВ)

Завдання командам: розв'язати кросворд «Антоніми».

- Правильно дібравши до поданих слів антоніми, ви зможете спокійно вирушати у плавання морями і океанами Словників.

1. Лякливий (Відважний)

2. Неосвічений (Розумний)

3. Ледачий (Роботящий)
4. Злий (Добрий)
5. Ворожий (Дружній)
6. Боязкий (Сміливий)
7. Невихований (Чемний)
8. Хворий (Здоровий)

	1				А				
2					Н				
	3				Т				
			4		О				
	5				Н				
			6		І				
		7			М				
8					И				

- Прочитайте, які у вас члени команди? (Відважні, розумні, роботящі, добрі, дружні, сміливі, чемні, здорові).

6 конкурс: ПРОТОКА ЕТИМОЛОГІЧНА

- За описом відгадайте речі із кораблів, що затонули.

1. Назва цього предмета запозичена з французької мови на початку XVIII ст., де означала «день». Пряме його значення – щоденний запис подій. Що це за предмет? (Щоденник). Як він називається у моряків? (Бортжурнал).

2. Назва цього предмета запозичена через німецьку мову з італійської, походить від італійського «вимірювати кроками», те, з чим крокують, подорожують. Це прилад для орієнтування на земній поверхні та визначення сторін горизонту. (Компас).

- Ось ми нарешті у водах моря Словників.

Бібліотекар: А зараз повторимо, до яких словників треба звертатися, щоб (Слайд)

1. не помилитись у правописі складного слова? (орфографічний словник)
2. дізнатися про походження слова? (етимологічний словник).
3. Уточнити значення слова або дізнатися про його значення (тлумачний словник)
4. Уникати повторення слів (словник синонімів)
5. Добирати протилежні за значенням слова? (словник антонімів).
6. Висловлювати думку дотепно, влучно? (фразеологічний)

Бібліотекар: Отже, якщо ми будемо користуватися різними словниками, то якою стане тоді наша мова?

Діти стають в шеренгу, по черзі відповідають:

Багатою, красивою, мудрою, правильною, мелодійною, співучою, грамотною, цікавою, точною, влучною, чарівною, прекрасною, чистою, живою, дивною, квітуchoю, чудовою, яскравою, емоційною, ясною...

Підсумок гри і нагородження переможців.

Учениця читає вірш С. Литвина «Словники»

Люблю, мов сонце, материнську мову...

Вселюдську мудрість мова осяга.

Грінченко й Даль ведуть у даль чудову.

О словників жага, віків снага!

А слово і голубить, і карає,

А слово і вбиває, й воскреша...

Ти, мово, – море, небо неокрає,

Несмертність наша, правда і душа.

Чи здатна розгулятися бездуховність,

Якщо в душі цвіте віків любов?

Глибинна мови рідної верховність,

Вершинна чарівливість інших мов...

Майну дитинства добрими краями –

І серце незрівнянно защемить.

Щебече рідна мова солов'ями,

Гаями, наче молодість, шумить.

Вода й криниця, зірка і зірниця –

Жіночий рід панує в словниках.

Хто витворив пісні? Не таємниця:

Вони – немов квітки на рушниках.

Є в словниках коралі і корали.

І моря шум, і добрий дух степів.

Народів інших ми не покоряли.

Несли не меч, а волі гордий спів.

Є в словниках і віра, і надія,

Є слова дія, дієслів полки.

Чи вистоїть Земля й помолодіє,

Чи вигорять народи й словники?

Народи гупотіли по планеті,

Творили і молитву, і намаз...

Нема гіксосів, фінікійців, хеттів,

Та є слова – мов криця, мов кришталь, і мов алмаз,

Народжена і жити, і вмирати,

Людина слів у вирій не бере.

Не вмере ніколи рідне слово Мати,

Найперше слово мама не помре!

Нам словники – аннали у напрузі,

І вірні друзі, і провідники.

В борінні, у горінні, в горі – друзі,

Не біймось заглядати в словники!

Наприкінці заходу бібліотекар роздає учням «Пам'ятки учня-читача»

Пам'ятка учня-читача

1. Якщо вам потрібно дізнатися:

- Як правильно писати те чи інше слово, тоді звертайтеся до орфографічного словника;
- Як правильно вимовляти, наголошувати слова – до орфоепічного;
- Походження слова – до етимологічного;
- Значення слова – до тлумачного.

2. Якщо ви хочете дізнатися про такі явища природи, як затемнення, повінь, землетрус, або про видатних діячів культури, науки, спорту, чи про географічні відкриття, історичні події – звертайтеся до енциклопедичних словників;

3. Для того щоб отримати допомогу від словника, потрібно вміти ним правильно користуватися. В словниках усі слова зібрані за алфавітом, а в довідниках – за окремими темами. Словникова стаття починається із заголовка

4. Словники допомагають нам не тільки правильно писати слова, визначати їх значення, пояснювати походження слів, а й розширювати кругозір, дають інформацію з різних галузей науки, техніки, мистецтва, розвивають культуру мовлення.

Тому їх і називають «мовними скарбницями».

Соціалізація молодших школярів як одна із вимог нового Державного стандарту початкової школи

Левчук Надія Флорівна,

заступник директора з навчально-виховної роботи по школі I ступеня закладу «Загальноосвітня школа I-III ст. №8 Вінницької міської ради»

Якщо кожна дитина для вас – не рядок і номер у класному журналі, а жива людина, особистість, неповторний людський світ – можете бути певні: серце підкаже вам, що робити, коли у дитини біда.

В. О. Сухомлинський

Головний екзаменатор наших учнів – життя. Наскільки вони будуть адаптованими до соціального середовища, здатними оперативно приймати правильне рішення в нестандартних ситуаціях, умітимуть аналізувати і контролювати власну діяльність, залежить насамперед від школи.

Традиційно мета шкільної освіти визначалась набором знань, умінь і навичок, якими має оволодіти учень. Сьогодні такий підхід виявився недостатнім. Перед нами постає важливе завдання: підготувати дітей до дорослого життя так, щоб вони не втратили моральні орієнтири, знайшли сенс життя, змогли найефективніше та найповніше реалізувати свої здібності і переконання.

Сьогодні соціуму потрібні учні і випускники, готові змінюватися й пристосовуватися до нових потреб життя, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. А це значною мірою залежить не від отриманих знань, умінь і навичок, а від деяких додаткових якостей, для позначення яких і використовується поняття «компетенція» і «компетентність», що найповніше відповідають сучасному розумінню змісту освіти, тобто соціалізації школяра.

Реальність стрімко змінюється: суспільство інформатизується, Україна дедалі більше інтегрується у світовий простір. Ці чинники ставлять перед освітою нові завдання.

Сучасні вчителі повинні крокувати в ногу з часом, бути професійно-компетентними, бо саме від них залежить майбутнє наших дітей, майбутнє держави.

Підвищення рівня професійної майстерності вчителя є основним завданням на усіх етапах розвитку школи. Нині сучасній школі потрібен такий учитель, який зможе оновлювати та удосконалювати зміст своєї педагогічної майстерності і впоратися з цим завданням можна лише за умови добре спланованої та організованої методичної роботи.

Саме такими є більшість вчителів початкової школи №8.

Реформування освіти вимагає внесення суттєвих змін у зміст і методи навчально-виховної роботи. Це насамперед пов'язано з необхідністю

всебічного забезпечення розвитку дітей, і формування їх соціальної активності через системне включення у складний процес соціалізації. Сьогодні одним із головних завдань школи є формування в школярів

соціального досвіду, їх готовності до нових демократичних стосунків у

суспільстві. Ще у початковій ланці освіти учні засвоюють нові соціальні ролі, моральні норми й цінності. Дитина сьогодні потребує допомоги, захисту, любові, поради. Тому спільно з нею належить визначити її інтереси, цілі, можливості і шляхи подолання перешкод, які заважають їй зберегти свою гідність та одержати позитивні результати у різних сферах життєдіяльності.

Проблема соціалізації особистості – одна з центральних у філософії, психології, педагогіці та низці інших наук.

Однією із вимог нового Державного стандарту початкової школи є підвищення рівня соціалізації школярів.

Соціалізація – це прийняття індивідом групових норм, прийняття особистістю переконань, цінностей і норм вищого чи нижчого статусу, характерних для груп, членства в яких особистість домагається.

Це процес, через який безпорадне дитя поступово перетворюється на особу, яка розуміє і саму себе, і навколишній світ, адаптується до нього, набуваючи знань та звичок, притаманних культурі певного суспільства, в якій він народився.

Нашою метою було дослідити як формується особистість молодшого школяра. Адже шкільна соціалізація учнів початкових класів буде ефективною за умови забезпечення єдності навчання і виховання в стінах школи та в сім'ї.

Рівень соціалізації ми оцінюємо за такими критеріями:

- товариство – наявність друзів, добровільна участь у колективних заняттях, спортивних іграх, прагнення поділитися своїми радіощами з друзями, безкорислива допомога другу, бажання не підвести свій клас;
- повага до старших – ввічливість, слухняність, надання посильної допомоги вчителям, батькам, дорослим;
- доброта – доброзичливість, турботливе ставлення до молодших, готовність поділитися іграшками, книгами та іншим з товаришами, любов до тварин;
- чесність – щирість, правдивість, звичка не брати без дозволу чужі речі, визнання своїх помилок виконання обіцянок;
- працелюбність – сумлінне навчання, виконання обов'язків з ведення домашнього господарства;
- активна участь у колективному обговоренні – в суспільно корисній праці, інтерес до занять праці;
- бережливість – охайний зовнішній вигляд, порядок в особистих речах, дбайливе ставлення до шкільного майна;
- дисциплінованість – старанність, дотримання правил поведінки в школі, на вулиці, вдома, виконання вимог колективу класу;
- допитливість – інтерес до всього нового, невідомого, звернення із запитаннями до оточуючих, любов до читання;
- прагнення бути сильним, спритним – дотримання режиму дня та правил особистої гігієни, щоденне виконання ранкової зарядки, інтерес до занять фізкультурою, активна участь у змаганнях.

Виділяють наступні напрямки соціалізації.

1. *Особистісний напрямок* - це становлення особистості як соціальної істоти у сфері її внутрішніх самовизначень і відносин «Я-Я».

2. *Міжособистісний напрямок* - це сфера становлення й розвитку знань, умінь і навичок особистості, які забезпечують їй можливості спілкування та спільної діяльності з «іншим» - відносини «Я-Ти».

3. *Соціально-груповий напрямок* - це сфера відносин «Я- Ми», у межах якої молода особистість має оволодіти у школі базовими передумовами майбутнього входження у множину різноманітних характером і масштабністю соціальних груп.

4. *Політично-правовий напрямок* - це формування передумов поступового входження учнів у множину громадянських, юридично-правових, адміністративно-управлінських та громадських відносин.

5. *Економічний напрямок* - у цій сфері суспільних відносин майбутній громадянин має стати учасником відносин виробництва, обміну, споживання.

6. *Екологічний напрямок* - на цьому напрямку соціалізації особистість має бути сформована як компетентний суб'єкт відносин «Я – довкілля».

Учні початкової школи займаються в дитячому об'єднанні «Кобзарики». Одним із напрямків діяльності якого є «Екологічний». Робота в цьому напрямку здійснюється на уроках, у позакласній роботі, під час екскурсій та у дитячих проектах.

На уроках

Вчителі 1 – А класу (Огньова Ольга Іванівна), 1 – Б класу (Мелак Тетяна Василівна), 4 – А класу (Шеремета Наталія Василівна) систематично на уроках природознавства здійснюють роботу у напрямку підвищення рівня екологічної культури. Наприклад, вчитель Огньова Ольга Іванівна, під час вивчення теми «Оспівування рослин в усній народній творчості» (2 клас) використовувала

інсценізацію за участю учнів класу у костюмах весняних квітів. Метою цієї роботи було виховання бережливого ставлення до перших весняних квітів. А також, при вивченні теми: « Сонце – джерело енергії» (3 клас) вчитель, Мелак Тетяна Василівна використала рольову гру «Сонце корисне чи шкідливе». Спонукаючи дітей до критичного мислення та вміння робити самостійні висновки.

Виховні заходи

У 3 – Б класі вчителем Рокоман Ольгою Миколаївною було проведено «Свято Осені». Метою якого було формування бережливого ставлення до землі, та проведено акцію «Годівничка», під час якої діти з допомогою дорослих виготовили годівнички для птахів, які розвісили на деревах біля школи.

Позакласна робота

Учні закладу систематично беруть участь у міських конкурсах на екологічну тематику. У Фотоконкурсі учениця 4 – Б класу Нечипорук Аліна отримала 2 місце за фото «Мій найкращий друг»

Акція «Добродійчики»

Екскурсії

Дитячі проекти

4 – Б клас працював над проектом «Ліс – наше багатство» за напрямками:

- Лісова аптека;
- Скарбниця народної мудрості;
- Цікаво про дерева;
- Для кого ліс рідний дім;
- Деревя-символи.

З метою дослідження рівня сформованості екологічної культури з учнями 1 – 4 класів було проведено анкетування. За результатами якого, можна зробити висновки про стовідсотковий рівень сформованості бережливого ставлення до природи.

Рівень сформованості екологічної культури , у %

Найголовніше у формуванні положення і соціалізації в колективі є самоконтроль та самовиховання, від якого залежить розвиток особистості. В колективі формується почуття самоконтролю, а це є показник самовиховання, а оскільки навчально-виховний процес зорієнтований на особистість, то в результаті педагогічних впливів особистість школяра набуває знань, умінь і якостей самовдосконалення, досягає певного рівня розвитку компетентності: соціальної, полікультурної, інформаційної, комунікативної, а також компетентності саморозвитку, де очікуваним результатом буде - цілісна особистість, здатна до постійного самовдосконалення.

Література

1. Архипова С. Розвиток соціального досвіду особистості в умовах школи / С. Архипова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – №1. – С.4-8.
2. Андреева Г.М. Соціальна психологія. - М.: Аспектпресс, 2005.
3. Біленька О.М. Проблеми соціалізації соціально-комунікативної активності учня // Позакласний час . – 2006. - №9 – С.34-54.
4. Бочарова, В. Г. Педагогіка Школі соціальної роботи. - М., 2005.
5. Войцнова А.І. Розвиток потреби у самоактуалізації як психологічний супровід формування громадянської позиції в старшокласників // Позакласний час . – 2006. - №3. – С.58-70.
6. Голованова Н. Социализация и воспитание ребенка. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Н.Голованова. – СПб.: Речь, 2004.– 272 с.
7. Грохульська Дж., Сойко Н. Карл Роджерс – концепція освіти // Шлях освіти. – 1997. - № . – С.24-27.
8. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А.Богущ, Л. Варяниця, Н.Гавриш, та ін.. / за ред. Н.Гавриш. –Луганськ, 2006. – 368 с.
9. Сухомлинський В.А. «Батьківська педагогіка» - М., 2005 р.
10. Трубачева С., Корсакова О. Зміст шкільної освіти як основа забезпечення соціалізації особистості // Шлях освіти. –2002. –№2. – С. 6-9.

Виготовлення ляльки-тильди «Равлик» Майстер-клас

*Янович Валентина Василівна,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
вчитель трудового навчання та основ здоров'я
закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 36
Вінницької міської ради»*

Для виготовлення равлика необхідне робоче місце, обладнане швейною машиною, інструменти і пристосування для ручного шиття, для вивертання деталей, вміння ними користуватися.

Працювати потрібно сидячи прямо, вільно, щоб не втомитися. Інструменти і матеріали мають бути поруч. Деталі і вузли виробу тримати на віддалі 35- 40 см.

Для виготовлення іграшки в стилі тильда використовують тільки натуральні тканини: бавовняні, лляні, шерстяні з дрібним малюнком або гладкофарбовані.

Матеріали, інструменти, обладнання

- швейна машина; прасувальна дошка і праска; пістолет із гарячим клеєм;
- кілочок для вивертання; голки для ручного шиття та бісерні голки;
- нитки швейні в колір тканини деталей виробу та контрастні для наметування;
- бісер чорний дрібний калібрований (2 шт.);
- гудзик білий або в тон до тканини виробу d 0,5 см;
- чотири гудзика відповідного кольору для «колес» равлика d 2-3 см; булавки;
- атласна стрічка в колір тканини або контрастна шириною 0,5 см і довжиною близько 15 см; сухі рум'яна і маленький пензлик;
- викрійка (лекала) равлика «тильда»; олівець; тканина однотонна для тіла равлика; тканина картата дрібно візерунчаста для «будиночка» равлика;
- мереживо бавовняне шириною 1,5- 2 см, довжина 20 см;
- наповнювач (синтепон, синтепух, холлофайбер); свічка для обпалювання стрічки.

Технологічна карта виготовлення ляльки-тильди «Равлик»

№ з/п	Послідовність виконання робіт	Поопераційні зображення
1.	Підготувати викрійку (лекала) для виготовлення равлика: тіло равлика – 2 деталі; «будиночок» - 2 деталі; подушечки – 6 деталей.	
2.	Тканину пропрасувати, скласти лицьовим боком усередину. Приколоти викрійки до тканини булавками, враховуючи напрямок нитки-онови: до однотонної тканини - лекало тіла равлика; до кольорової тканини – лекало «будиночка»; однотонна та кольорова тканина - викрійки подушок.	

3.	Обвести м'яким олівцем деталі виробу, позначивши місця для вивертання деталей. Від'єднати викрійки, деталі сколоти булавками в кількох місцях.	
4.	Зшити деталі виробу на швейній машині нитками в колір з'єднуваної тканини швом з довжиною стібка 2 мм, залишаючи непрошитими місця для вивертання.	
5.	Деталі вирізати на відстані 2-3 мм від шва, на випуклих та вигнутих лініях зробити надрізи, кути зрізати навскіс, не дорізаючи 1-1,5 мм до строчки.	
6.	Вивернути деталі за допомогою кілочка. Випрасувати їх.	
7.	Заповнити щільно деталі наповнювачем, починаючи з «дрібних» місць: вушка, хвостик.	
8.	Незшиті місця деталей виробу зшиваємо потайними стібками (тіло равлика і подушки).	
9.	Підігнути нижній край «будиночка» равлика на 0,5 см, заметати швом «уперед голкою»	
10.	Сколоти деталі тіла та «будиночка» булавками, суміщаючи шви.	
11.	Пришити тіло до «будиночка» швом «через край». Видалити булавки та наметувальні стібки.	

12.	Мереживо нашити в місці з'єднання тіла та «будиночка», приховуючи з'єднувальний шов.	
13.	М'яким олівцем намітити місця пришивання очей равлика. Пришити бісеринки в намічених місцях, при цьому замість вузликів виконати закріпки. Кінчики ниток приховати.	
14.	Подушечки з'єднати на маленький гудзик. При цьому отримуємо рухоме з'єднання, яке дасть можливість повернути подушки під бажаним кутом.	
15.	Пришити по 2 гудзики спереду і позаду тільца наскрізним швом так, щоб равлик міг стояти.	
16.	Гарячим клеєм приєднуємо подушечки до будиночка.	
17.	Зав'язати бантик з атласної стрічки на ший равлика. Кінці підрізати під гострим кутом, обпалити над свічкою для запобігання обсіпанню ниток на зрізі.	
18.	За допомогою маленького пензлика та сухих рум'ян намалювати равлику рожеві щічки.	

Не згасне пам'яті свіча

Сценарій позакласного заходу, присвяченого пам'яті жертв голодомору.

*Липова Людмила Іванівна,
класний керівник 9-В класу, вчитель математики, спеціаліст
вищої категорії, старший вчитель закладу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №13 Вінницької
міської ради»*

Мета: формувати в учнів щирі людські почуття, співчуття до трагічної долі рідного народу, громадянську відповідальність за його майбутнє; усвідомити трагізм голодомору 1932 – 1933 рр. на Україні; виховувати в учнів особистісні риси громадянина України, патріотизм на основі особистісного усвідомлення досвіду історії; розвивати розуміння, почуття жалю, співчуття та виховувати високу повагу до людей, які перенесли на своєму життєвому шляху важкі роки голодомору 1932-1933 рр.; вшанування загиблих під час голодомору та збереження в пам'яті подій того страшного періоду.

(Свіча О.Білозір + відео).

Хай палає свіча... Хай палає
Поєднає нас вона в цей час.
Хай сьогодні спогади лунають.
Пам'ять чиста, світла і велична,
Пісня й слово хай єднає нас.
За жінок, чоловіків, дітей;
За малих, дорослих і старих
Не співала півча похоронна,
Не лунали дзвони за впокій...
Ні труни, ні хрестів, і ні тризни.
Прямо в яму, навіки віків.
Чорна сповідь моєї Вітчизни,
І її затамований гнів.

Ведучий 1. Хотіли стати господарями при «світській» владі,
Як залишимося живими, то будемо раді.
(Співомовка часів голодомору 1933 рік).

Ведучий 2. Найчорніший час в історії України. В світі не зафіксовано голоду, що випав тоді на долю однієї з найродючіших і найблагородніших країн. Тривалий час 1933 рік називали одним з найсприятливіших в радянській історії.

Ведучий 3. Присвячуємо цей час подіям, які відбувались в 30-роках ХХ століття, а саме голоду 1932-1933 років. В словниках радянських часів немає тлумачення слова "голодомор".

Ведучий 4. Є лексема "голодомор", яка трактується як відсутність продуктів харчування у зв'язку з неврожаєм або іншим стихійним лихом. З погляду граматики воно складається з двох слів: "голод" і "морити", буквально означає "морити голодом людей".

Ведучий 1. Пам'ять – нескінчена книга, в якій записано все: і життя людини, і життя країни. І сьогодні через 83 роки, жахливо ступати болючими стежками страшної трагедії, яка розігралася на благословенній землі квітучого українського краю.

У 1933 році був в Україні великий голод. Не було тоді ні війни, ні потопу. А була тільки зла воля одних людей проти інших. І ніхто не знав, скільки невинного люду лягло у могили – старих, молодих і дітей, і ще ненароджених у лонах матерів.

Ведучий 2. Не звільняється пам'ять, відлунує знову роками.

Я зітхну... Запалю обгорілу свічу.

Помічаю: не замки – твердині, не храми –

Скам'янілий чорнозем – потріскані стіни плачу.

Піднялись, оживаються в десятиліттях

З даліни, аж немов з кам'яної гори

Надійшли. Придивляюсь:

«Вкраїна, двадцяте століття»

І не рік, а криваве клеймо: «Тридцять три».

Ведучий 3. Моторошний парадокс: вмирили на плодючих чорноземах, на безмежних полях і ланах, всіяних житом і пшеницею, на дбайливо доглянутих городах з рясним врожаєм.

Ведучий 4. Чому вмирили? Бо в людей забрали все. Все, до останнього колоска, до останньої зернини.

Ведучий 1. Представники місцевої влади організували у селах спеціальні бригади, які вимагали від кожного негайно відвезти на станцію мішок зерна, а в разі непослуху позбавляли волі на 10 років.

Ведучий 2. Це був розбій, свідомо спрямований на фізичне винищення селянства.

Обдирали селян, наче липку.

Мав коня – то вже був з куркулів.

Супротивних – в Сибір, там, крізь шибку

Скільки глянеш, – дроти таборів.

В таборах той, що землю леліав.

У буремні відстояв грудьми.

«Вождь великий» всю тундру засіяв

З України моєї кістками.

Ведучий 3. Це було не стихійне лихо, а зумисне підготовлений голодомор 1932 – 1933 років. Масове голодування почалося ще в грудні 1931 року, тривало до вересня 1933 року.

Ведучий 4. 22 місяці народ страждав, мучився, вмирав. Число жертв – 8 млн. чоловік. Це 1/5 всього населення України.

У той рік заніміли зозулі,

Накувавши знедолений вік,

Наші ноги розпухлі узули

В кирзяки-різаки у той рік.

У той рік мати рідну дитину

Клала в яму, копнувши під бік.

Без труни, загорнувши в ряднину...

А на ранок – помер чоловік.
І невтому, трудягу старого,
Без хреста повели у той бік...
І кістями забілили дороги
За сто земель сибірських, сто рік.
У той рік і гілля, і коріння –
Все трощив буревій навкруги...
І стоїть ще й тепер Україна,
Як скорботна німа край могил.

Ведучий 1. Страшні тридцять роки ХХ століття! Людям довелося пройти через зраду країни і близьких, злидні й постійний страх.

Ведучий 2. Жахливо, що за гаслом «Наздоженемо і переженемо» стояла смерть мільйонів. Села стали експериментальною зоною.

Ведучий 3. Це був експеримент за право життя українського народу. Жили за законом джунглів: виживає найсильніший.

Ведучий 4. У світі немає іншої такої країни, де кожний метр землі покритий безіменними могилами. Хрестів над ними не ставили – не встигали. До цвинтарних книг імен не вносили – в живих не було сил.

Ведучий 1.

Ти кажеш, не було голодомору?
І не було голодного села?
А бачив ти в селі пусту комору,
З якої зерно вимели до тла?

Ведучий 2.

Як навіть марево виймали з печі,
І забирали прямо із горшків,
Окрайці виривали з рук малечі
І з торбинок нужденних стариків?

Ведучий 3.

Ти кажеш не було голодомору?
Чому ж тоді, як був і урожай,
Усе суціль викачували з двору, –
Греби, нічого людям не лишай!

Ведучий 4.

Хто ж села, вимерлі на Україні,
Російським людом поспіль заселяв?
Хто? На чиєму це лежить сумління?
Імперський молох світ нам затуляв!
Я бачив сам у ту зловісну пору
І пухлих, і померлих на шляхах.
І досі ще стоять мені в очах...

А кажеш – не було голодомору!

(пісня про голод + відео В.Вермінський)

Ведучий 1. Щоб вижити, їли абсолютно все: траву, землю, собак, їжаків, ховрашків, мишей.

Ведучий 2. Ловили горобців, голубів, отруйні гриби, розривали скотомогильники – і вже падалицю – брали й варили, щоб отримати навар.

Ведучий 3.

Голод колись у краю панував,
Їжу нікому не пропонував –
Вдень і вночі він життя відбирав,
Жалю до діток-маляток не мав.

Ведучий 4.

Старі «рецепти» усі пам'ятали:
Кропиву з водою в їжу вживали.
Люди хворіли, стогін лунав...
Господи, хай цього більш не буде...
Просимо Бога, молимося, люди!..

(Міні-вистава)

Із хлопчиком мати, в чотири руки,
Ходила збирати в стерні колоски.
Кожній зернині раділи вони, –
Бо хліб для людини не має ціни.
Незчулись, як стиха, мов в страшному сні,
Вершник над'їхав на чорнім коні.
Вдова не забула, що він поліцай,
І тут же гукнула: "Синочку, тікай!"
Хлопчика з місця, мов вітром, змело –
Він полем понісся назад, у село.
Не чув він, як ноги колола стерня.
Не мав тільки змоги втекти від коня.
А страж доганяє, свистить батогом.
Стій, гад! – зупиняє, і вслід – матюком!
Малий відчуває, що вже програє,
Та з рук не пускає багатство своє.
День тільки проснувся – й не стало враз дня:
Хлопчина спіткнувся й попав під коня.
Мати не плаче, а криком кричить,
Хлопчина неначе живий, а мовчить.
"Синочку, проснися", – просила вдова.
До Бога неслися благальні слова.
Враз збіглися люди, їх гнів наростав,
Від крику Іуда у степ поскакав.
А потім сільські активісти прийшли –
Тридцять три колоски у торбині знайшли...

Ведучий 1. Голод охопив територію з населенням 60 мільйонів осіб, а кількість жертв досягла, за різними джерелами, від 7,5 млн. до 10 млн. осіб, а іноземні дослідники називають навіть цифру 25 млн. осіб.

Ведучий 2. У селах навесні 1933 року почалося трупоедство і людоедство. Зареєстровано 10 тис. судів над людоедами. Селян довели до такого фізичного виснаження, що батьки забивали своїх дітей, аби погодувати людським м'ясом

інших, які zostалися. Від таких фактів волосся піднімається. Серце завмирає, дух забиває.

Ведучий 3.

Час пройшов, проминули літа,
Вже зітерлись у пам'яті нашій
Тих жахливих часів гіркота
І обличчя від голоду павших.
Сільський цвинтар, буяє, бур'ян
На занедбаній братській могилі.
Невже в головах наших туман,
І розвіять його ми не в силі?

Ведучий 4.

Але пам'ять не вмерла, жива.
Хоч всі ми заслуговуєм докір.
Ось дідусь промовляє слова.
Все згадав, а пройшло стільки років.
Хай стоїть на могилі цій хрест,
А на душах хай крига скресає,
Хоч один відпоки на сто верст,
Хай на ньому свіча не згасає.

Ведучий 1. Хто се? Чий голос щоночі просить: «Хлібця! Хлібчика дай! Мамо, матусю, ненечко! Крихітку хлібця». Хто водить за мною запалими очима-криницями, очима, у які перелилися всі страждання, муки й скорботи роду людського і розпинає душу мою на хресті всевишньої печалі? Хто щоночі будить, стогне, квилить, плаче і веде у холодну ріку, де розлилися не води, а сльози мого народу?

"Бозю, що там у тебе в руці?

Дай мені, Бозю, хоч соломинку,
Щоб не втонути в голодній ріці.
Бачиш, мій Бозю, - я ще дитинка,
Та ж підрости хоч би трохи бодай!
Світу не бачив ще білого...Бозю!
Я - пташенятко при битій дорозі,
Хоч би одненьку пір'їночку дай!
Тато і мама - холодні мерці.
Бозю, зроби щоби їсти не хтілось...
Холодно, Бозю...Сніг дуже білий...
Бозю...Що там у тебе в руці?...

Спогади очевидців.

Жили ми в багатодітній сім'ї. Нас було п'ятеро дітей. Голод вже допікав до живого. Тому наша бабуся зібралася разом з сільськими людьми до Бесарабії. Там був великий пивзавод. У велику яму, неподалеку від заводу, зсипали відходи. Нас було багато, згадує моя бабуся з розповіді своєї, та всі кинулися до тієї «ями смерті». Двоє людей, з їхнього села, з жадоби почали їсти, але від страшної їжі одразу ж померли на місці. Інші вирішили взяти ці відходи, дома їх промити, ретельно обробити, а тоді вже споживати.

Бабуся принесла їх додому, помила та розстелила на вереті в садку просушити. Ми всі з нетерпінням чекали їжі. Але через деякий час бабуся заглянула в садок, щоб забрати відходи, але вони були настільки погані, що пропалили своєю отрутою верету. А коли їх забрали, то на місці аж вигоріла трава. Наша бабуся вирішила нам їх не давати, бо це ж явно була жива смерть. Вона їх досушила, зложила в баночки та пішла на базар продавати. Продавши п'ять баночок - натомість купила одну з крупами.

Дома ми всі її чекали з нетерпінням. Бабуся принесла, корм, нарвала лободи, і перемішавши разом з крупою, спекла нам такі незвичні палянички.

Ось так, моя внучко, ми переживали такі страшні для всієї країни часи. І таких історій у мене ще багато - всіх і не розкажеш...

Весна 1933 року була рання. Ми ходили на поле шукати зерна сої. Там було багато людей голодних, пухлих. Деякі падали і більше не піднімалися. Потім почали шукати їжу в річці. Кореневища рогози, всередині напівсухі і борошністі, стали нашою їжею. Почали трохи «відпасатися».

Настав час посівної. Худоба з голоду попропадала, люди теж голодні, знесилені. Всіх виганяли на поле. Впрягалися в плуг, копали землю лопатами в надії, що дадуть черпак якоїсь бурди. Деякі не в силі були працювати, падали, їх збирали в окрему групу – біля напису «ледарі».

Почалися жнива. Урожай був хороший. Мамі дали норму. Вона була слаба, ледь рухалась. Усі ми пішли допомагати: старші в'язали і в копи складали, а ми з сестрою підносили снопи. Старалися непомітно вкинути в рот кілька зерен, з'їсти. Таким чином трохи підкріплювалися, та й городина була непогана.

У людей з'явилась надія вижити. Почали повертатися ті, що рятувалися від голоду. Але не так сталося, як гадалось. Долю всіх вирішило «мудре» керівництво, яке «орлиними очима в далину глядить» і все бачить. Весь урожай вивезли. Потім пішли по хатах ті, з піками. Жорна розбивали: як хтось і зберіг зерна жменьку, то щоб не зміг змолоти. Перекопували городи, знаходили ями з буряками, морквою, все забирали. Де пройшла «мітла», там нічого не лишалось. Почався страшний голод. Мертвих не було кому ховати, так і лежали, де їх застала голодна смерть...

Ведучий 2. Кажуть, коли пізнаєш краплю, можеш довідатися про будову океану. В цьому є свій сенс. І тому я висловлю, напевне, віру кожного, говорячи словами Олександра Міщенка: «Мертвим нікому довіритися, крім живих, – і нам треба так жити тепер, щоб смерть наших людей була виправдана щасливою і вільною долею нашого народу, і тим була виправдана їх погибель!»

Голодна смерть, напевно, найстрашніша.

Вона повільна, довга і тяжка,

Жахлива і пекельна, найлютіша,

Бо зводить з розуму й така тривка...

А це ж було... І ніде правди діти,

Що заподіяли цю смерть більшовики.

Дорослі мерли, старики і діти –

Це геноцид кривавої руки.

Щоб наш народ нескорений здолати,

Що прагнув волі і в борні стояв.

Його рішили в чорнозем загнати,

Щоб голову вже більше не підняв.
Вмирили сім'ї, вмирили села...
Бо все забрали, що народ зростив.
Статистика доволі невесела...
Мільйони більшовицький кат згубив.
А ті, хто вижив, будуть пам'ятати,
Як голодом морили чесний люд.
Бо ж пам'ять у народу не забрати...
Й не знищити, не змити, наче бруд.
Вона передалась нам генетично,
Й живе у нас завжди з маленьких літ.
І буде жити в Україні вічно,
То ж хай про це почує цілий світ!

Ведучий 3. Тож пом'янемо жертв Голодомору в Україні хоч сьогодні, із запізненням у кілька довгих десятиліть, великомучеників нашої історії. Пом'янемо і знайдемо в собі сили пройти за ними дорогою їхнього хресного путі. Не їм це потрібно, а нам. Все, що вони могли сказати світові, вони вже сказали. Тепер наша черга.

Ведучий 4. Хай у кожному місті й селі, в кожній оселі, в кожній родині старий і малий схилить голову перед пам'яттю невинно убієнних голодом, уклінно припаде до їхніх могил, поставить свічку перед образом Божим. Хай ця хвилина увійде в наші серця тихою молитвою, очистить наші душі від зла.

Ведучий 1. Запалимо свічки і хвилиною мовчання вшануємо пам'ять жертв сталінського голодомору. *(Учні запалюють свічки).* Хай для всіх людей доброї волі ця хвилина скорботи стане актом поминання і перестороги. Хай подібне не повториться ніколи.

(Хвилина мовчання).

Ведучий 2. Ми будемо пам'ятати тих, хто став жертвою сталінського голодомору. І нехай квіти, які ляжуть на могилу, будуть символом вшанування про нашу пам'ять, про ті далекі, і в той же час, такі близькі 1932-1933 роки.

(пісня про Україну)

**Бажаємо всім миру, злагоди.
Дякуємо за увагу.**

Відповідальні за випуск:

Буняк В.В. – Директор Департаменту освіти Вінницької міської ради

Москальчук Н.І. – завідувач міського методичного кабінету

Редакційна колегія:

Зима Л.Т. – методист з навчальних дисциплін

Косолапова О.В. – методист з навчальних дисциплін

Лючак І.О. – методист з навчальних дисциплін

Нарольська К.В. – методист з бібліотечних фондів

Побережна І.В. – методист з навчальних дисциплін

Старченко В.В. – методист з навчальних дисциплін

Комп'ютерна верстка:

Нарольська К.В. – методист з бібліотечних фондів